

НАВЧАННЯ ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ: МОЖЛИВОСТІ БЕЗПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

інформаційно-довідкове видання

**ЧАСТИНА 4. ФОРМУЛА ПРОФЕСІЇ: ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА
ВЛАСНІСТЬ ОЧИМА ТИХ, ХТО НАВЧАЄ ТА
НАВЧАЄТЬСЯ**

Зміст

Передмова	4
1. Інтерв'ю з провідними науково-педагогічними працівниками, які забезпечують підготовку кадрів у сфері інтелектуальної власності у закладах вищої освіти України	5
1.1. Орлюк Олена	6
1.2. Іващенко Віктор	9
1.3. Кодинець Анатолій	11
1.4. Корогод Наталія	14
1.5. Малєтова Ольга	17
1.6. Маріц Дар'я	19
1.7. Перерва Петро	22
1.8. Петренко Віталій	27
1.9. Сердюк Георгій	29
1.10. Фонарєва Тетяна	32
1.11. Харитоновна Олена	34
1.12. Яворська Олександра	37
1.13. Якобчук Валентина	41
1.14. Яроцький Віталій, Філонова Юлія	44

2. Інтерв'ю з випускниками освітніх програм, які здобули спеціалізовану освіту у сфері інтелектуальної власності за кордоном	52
2.1. Болюбаш Ілона	53
2.2. Климків Лідія	56
2.3. Кондик Дмитро	59
2.4. Кравченко Юлія	62
2.5. Логойда Катерина	64
2.6. Попова Наталія	66
2.7. Пархомчук Світлана	67
2.8. Портна Діана	71
2.9. Радченко Артем	73
2.10. Романадзе Луїза	76
2.11. Сілярська Юлія	78
2.12. Толкачова Анастасія	81
2.13. Ярмач Альона	83
Післямова	87

Передмова

Сучасний світ дедалі більше залежить від інтелекту, творчості та інновацій. У цьому контексті інтелектуальна власність набуває особливого значення – як інструмент охорони та комерціалізації результатів творчості людини, як рушій економічного зростання і як основа розвитку креативних та технологічних індустрій. Саме тому зростає потреба у фахівцях, які глибоко розуміють природу інтелектуальної власності, володіють актуальними знаннями та здатні ефективно впроваджувати їх у практику.

Це видання зібрало інтерв'ю з провідними представниками закладів вищої освіти України – завідувачами кафедр, гарантами освітніх програм, а також з випускниками магістерських програм та курсів у сфері інтелектуальної власності. Їхні думки, досвід і бачення – цінне джерело для тих, хто тільки планує свій освітній чи професійний шлях у цій динамічній сфері.

Інтерв'ю дають змогу зрозуміти, які навички сьогодні затребувані, як змінюється ринок і чому вивчення інтелектуальної власності може стати точкою не лише кар'єрного, але й особистісного зростання. Це живий діалог з освітянами й фахівцями у сфері інтелектуальної власності – випускниками магістерських програм за напрямком «Інтелектуальна власність» про їх досвід та можливості, що відкрилися завдяки знанням та навичкам у сфері інтелектуальної власності.

Сподіваємось, що це видання стане джерелом натхнення для вступників, студентів, викладачів і всіх, хто цікавиться розвитком сфери інтелектуальної власності в Україні.

1. Інтерв'ю з провідними науково-педагогічними працівниками, які забезпечують підготовку кадрів у сфері інтелектуальної власності у закладах вищої освіти України

Олена Орлюк

доктор юридичних наук, професор, академік Національної академії правових наук України

директор Українського національного офісу інтелектуальної власності та інновацій (УКРНОІВІ), професор кафедри інтелектуальної власності та інформаційного права Київського національного університету імені Тараса Шевченка

– Чому сучасній молоді варто обирати освіту у сфері інтелектуальної власності? Як це може вплинути на їхнє майбутнє?

Освіта у сфері інтелектуальної власності відкриває перед молоддю унікальні можливості для професійної реалізації в епоху цифрової економіки та інновацій. У сучасному світі саме нематеріальні активи формують конкурентоспроможність бізнесу, забезпечують розвиток технологічних стартапів та сприяють міжнародній співпраці. Знання у сфері інтелектуальної власності дозволяють не лише розуміти, як працюють механізми захисту авторських прав, рішень у сфері технологій, власного бренду, а й використовувати їх як стратегічний інструмент для розвитку кар'єри чи власної справи.

Крім того, це міждисциплінарна галузь, яка поєднує юридичні, економічні, технічні аспекти та творчу складову. Вона дозволяє молоді адаптуватися до викликів сучасного ринку праці, оскільки попит на фахівців у сфері інтелектуальної власності зростає як у державному секторі, так і в бізнесі, консалтингу, технологічних компаніях, міжнародних організаціях.

– Які унікальні можливості отримують студенти Київського національного університету імені Тараса Шевченка під час навчання у сфері інтелектуальної власності?

Освіта у сфері інтелектуальної власності – це не лише ґрунтовна теоретична підготовка, а й можливість практичного застосування знань. Наші студенти беруть участь у міжнародних стажуваннях, наукових конференціях, програмах академічної мобільності, що дозволяє їм обмінюватися досвідом із фахівцями з інших країн.

Важливим напрямком є участь у програмах Всесвітньої організації інтелектуальної власності (WIPO), Європейського патентного відомства (EPO) та співпраця з європейськими університетами. Також студенти мають можливість працювати над реальними кейсами разом із представниками бізнесу, брати участь у розробці стратегій захисту інтелектуальної власності для українських і міжнародних компаній. Це дає їм цінний практичний досвід і конкурентні переваги на ринку праці.

– Як сучасні виклики впливають на вибір студентами актуальних напрямків навчання? Які вибіркові дисципліни є найбільш популярними?

Глобальні виклики, зокрема розвиток штучного інтелекту, цифровізації, біотехнологій та стартап-екосистеми, змінюють пріоритети студентів у виборі навчальних дисциплін. Популярними є курси, присвячені цифровим правам та регулюванню штучного інтелекту, комерціалізації результатів наукових досліджень, трансферу технологій, а також міжнародному захисту інтелектуальної власності.

Також студенти активно обирають дисципліни, що пов'язані з патентною експертизою, брендингом та управлінням інтелектуальною власністю у творчих індустріях. Це свідчить про прагнення молоді отримати практичні знання, які допоможуть їм адаптуватися до швидких змін у світовій економіці.

– Що Ви порадили б студентам для ефективного формування власної професійної особистості під час навчання у магістратурі?

Найголовніше – це постійний саморозвиток і готовність до змін. У сучасному світі знання швидко оновлюються, тому важливо не лише освоювати фундаментальні теоретичні аспекти, а й вміти працювати з новими тенденціями, технологіями та викликами.

Я раджу студентам бути активними у професійній спільноті, брати участь у конференціях, воркшопах, дискусійних панелях. Крім того, важливим є формування власного професійного бренду, що включає публікації, участь у дослідницьких проєктах, мережеву взаємодію з фахівцями галузі.

Ще одна порада – розвивати аналітичне мислення та навички міждисциплінарного підходу, адже інтелектуальна власність – це сфера, яка перетинається з багатьма іншими галузями. Водночас, навчання не обмежується лише аудиторними заняттями – самостійна робота, самоосвіта та глибоке занурення в тему є ключовими факторами успіху. Важливо критично оцінювати інформацію, ретельно працювати з джерелами та відповідально ставитися до власного наукового доробку.

Не менш важливо підтримувати професійні зв'язки та обмінюватися досвідом з колегами. Студентське середовище є потужним майданчиком для ідей та співпраці, і саме в цей період формуються ті зв'язки, які можуть стати основою для майбутніх професійних досягнень.

– Які професійні перспективи надає освіта у сфері інтелектуальної власності для студентів після закінчення магістратури?

Випускники, які обрали сферу інтелектуальної власності, мають широкі можливості для кар'єрного розвитку. Це робота в ІР офісах, юридичних фірмах, технологічних компаніях, урядових структурах, інноваційних хабах та міжнародних організаціях, таких як WIPO, EPO, USPTO.

Також випускники можуть реалізувати себе у сфері комерціалізації наукових розробок, венчурного інвестування, консалтингу у сфері стартапів. Зараз інтелектуальна власність – це стратегічний ресурс для економіки знань, тому фахівці з цієї галузі є затребуваними не лише в Україні, а й за кордоном.

Насамкінець, освіта у сфері інтелектуальної власності – це не лише знання, а й інструмент, який дає можливість керувати своїм майбутнім, бути частиною глобального інноваційного процесу та формувати економіку, побудовану на ідеях, творчості та технологіях.

Віктор Іващенко

доктор юридичних наук, доцент

завідувач кафедри інтелектуальної власності та цивільно-правових дисциплін Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

– Чому сучасній молоді варто обирати освіту у сфері інтелектуальної власності? Як це може вплинути на їхнє майбутнє?

На це питання можу відповісти виключно як представник правничого напрямку, що готує фахівців у галузі приватного права з фокусом на інтелектуальну власність. Освіта у сфері права та інтелектуальної власності, зокрема за освітньо-професійною програмою «Приватне право та інтелектуальна власність», спрямована на підготовку висококваліфікованих і конкурентоспроможних фахівців у галузі знань «Право», спеціальності «Право».

Освітні компоненти програми дають змогу студентам отримати поглиблені знання у сфері приватного права. Вони навчаються розробляти та впроваджувати юридичні рішення, спрямовані на врегулювання конфліктів у сфері приватного права та інтелектуальної власності.

– Які унікальні можливості отримують Ваші студенти під час навчання?

Освітньо-професійна програма «Приватне право та інтелектуальна власність» має практичну спрямованість і орієнтована на регіональний ринок праці, який потребує професійних юристів із поглибленими знаннями у сфері інтелектуальної власності. Освіта, здобута за цією програмою, належить до спеціальної освіти у галузі знань D «Бізнес, адміністрування та право», спеціальності D8 «Право».

Студенти мають можливість оволодіти професійними вміннями юридичного супроводу підприємницької діяльності в рамках національного та міжнародного простору. Програма також акцентує увагу на сучасних викликах розвитку правової системи та її інтеграції до європейського правового простору, а також забезпечує ґрунтовну підготовку у сфері інтелектуальної власності.

– Як сучасні виклики впливають на вибір студентами актуальних напрямків навчання? Які вибіркові дисципліни є найбільш популярними?

Ключовим викликом є орієнтація на ринок праці. Регіональний ринок праці переважно потребує фахівців-юристів, які володіють розумінням сфери інтелектуальної власності. Також на вибірковість предметів впливає програма ЄДКІ, де право інтелектуальної власності згадується опосередковано, а цього року жодного питання у завданнях з права інтелектуальної власності не було! Студенти при виборі орієнтуються саме на це.

Щодо вибірковості, то обсяги вибіркових дисциплін визначаються стандартом. Оновлені положення п. 15 ч. 1 ст. 62 Закону України «Про вищу освіту» для регульованих спеціальностей, по суті, вводять мінімум 10% дисциплін вибіркового циклу. Тому у регульованих спеціальностях при впровадженні вибіркових дисциплін необхідно тримати баланс щодо кількості та обсягів кредитів. Цей баланс визначається переважно думкою стейкхолдерів.

Станом на сьогодні в освітньо-професійних програмах передбачено 8 вибіркових освітніх компонентів, 4 з яких спрямовані на інтелектуальну власність. Переважно обирають:

- «Міжнародне законодавство у сфері інтелектуальної власності»;
- «Розпорядження майновими правами інтелектуальної власності»;
- «Правове регулювання креативних індустрій»;
- «Комерціалізація інтелектуальної власності»;
- «Медіа право» (окремі теми якого розглядаються у контексті інтелектуальної власності).

– Які професійні перспективи надає освіта у сфері інтелектуальної власності для студентів після закінчення магістратури?

Основними перспективами є працевлаштування на посади відповідно до Національного класифікатора України: Класифікатор професій (ДК 003:2010), які потребують наявності вищої освіти за спеціальністю D8 «Право». Разом із тим у майбутньому випускники можуть претендувати на посади, вимогою до кандидатів на які є спеціальна освіта у сфері інтелектуальної власності.

Зокрема, це правоохоронні органи (експерти з питань інтелектуальної власності), патентні повірені, судові експерти з питань інтелектуальної власності, фахівці патентно-ліцензійних відділів підприємств тощо.

Анатолій Кодинець

доктор юридичних наук, професор

завідувач кафедри інтелектуальної власності та інформаційного права Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, гарант освітньо-наукової програми «Інтелектуальна власність»

– Чому сучасній молоді варто обирати освіту у сфері інтелектуальної власності? Як це може вплинути на їхнє майбутнє?

Сучасній молоді, мабуть, варто обирати ту освіту, яка дозволяє максимально реалізувати себе, свої здібності та таланти. У цьому аспекті освіта у сфері інтелектуальної власності є саме тією цариною, що здатна забезпечити в умовах розвитку інформаційного суспільства досягнення конкурентних переваг та самореалізацію в будь-якій сфері діяльності.

Це і літературна та мистецька творчість, розробка та впровадження комп'ютерних програм й ІТ-технологій, науково-технічна діяльність, підприємництво та розвиток власного бізнесу. У всіх цих сферах необхідно мати якісні знання та практичні навички щодо охорони результатів інтелектуальної, творчої діяльності.

– Які унікальні можливості отримують Ваші студенти під час навчання?

Саме по собі повсякденне навчання студентів уже є унікальним, адже вони мають можливість отримати безцінний досвід та знання від викладачів, які одночасно поєднують наукову та викладацьку роботу з практичною діяльністю у сфері інтелектуальної власності. Це адвокати, що спеціалізуються на захисті прав інтелектуальної власності, патентні повірені, представники державної системи охорони інтелектуальної власності.

Крім того, упродовж навчання студенти проходять практику у спеціалізованих державних органах та установах, які реалізують політику у сфері інтелектуальної власності та інформаційних відносин (Мінцифри, Мінекономіки, УкрНОІВІ тощо), а також у провідних юридичних компаніях та патентних агентствах. Нам приємно, що як наші випускники, так і студенти останніх курсів зазвичай працюють саме у цій сфері, на практиці реалізуючи отримані знання щодо охорони прав інтелектуальної власності.

– Які сучасні виклики впливають на вибір студентами актуальних напрямків навчання? Які вибіркові дисципліни є найбільш популярними?

Загалом, юридична освіта у сфері інтелектуальної власності є спеціалізованою та досить вузькопрофільною, проте вже тривалий час користується популярністю та зацікавленістю у студентів. Це цілком зрозуміло з огляду на значення інтелектуальної власності та правової охорони її результатів в умовах розвитку інформаційного суспільства.

Тому, безумовно, отримання спеціальних знань з охорони об'єктів інтелектуальної власності доцільно започатковувати ще з перших курсів навчання в університеті. Так, студенти нашого інституту мають можливість уже з другого курсу обирати вибіркові навчальні дисципліни «Основи інтелектуальної власності» та «Основи ІТ-права», на третьому курсі – «Реалізація та захист авторських прав», «Договори у сфері інтелектуальної власності та ІТ-права», а на четвертому курсі – спеціалізацію «Право інтелектуальної власності» або «ІТ-право». Якщо під час навчання на бакалавраті вони зацікавилися інтелектуальною власністю та хочуть поглибити свої знання, на магістерському рівні вони можуть вступити на освітню програму «Інтелектуальна власність», яка є спеціалізованою вищою юридичною освітою у цій сфері.

Ці дисципліни користуються популярністю серед здобувачів освіти. При цьому в останні роки ми спостерігаємо тенденцію до зростання зацікавленості, насамперед, сферою ІТ-права, що зумовлено потребами ринку праці та загалом активним розвитком ІТ-сфери.

– Що б Ви порадили студентам для ефективного формування власної професійної особистості під час навчання у магістратурі?

Під час навчання у магістратурі студенти мають унікальну можливість поглибити свої знання та практичні навички у певній спеціалізованій сфері, поєднати отримані знання з професійною діяльністю та реалізувати себе у межах практичної площини. Наприклад, вже під час проходження практики здобувач освіти може визначитися зі своєю майбутньою діяльністю, позитивно себе зарекомендувати та у подальшому працевлаштуватися. Тому цю можливість не слід втрачати.

– Які професійні перспективи надає освіта у сфері інтелектуальної власності для студентів після закінчення магістратури?

Мабуть, про професійні перспективи найкраще запитати самих студентів чи випускників, але за понад двадцятирічний досвід викладання дисциплін з інтелектуальної власності я не знаю жодного випадку, коли б випускник був розчарований своєю освітою у сфері інтелектуальної власності.

Переважна більшість наших студентів, а згодом і випускників, працюють саме у сфері інтелектуальної власності. Це і державний сектор, робота в межах адвокатських об'єднань та юридичних компаній, юридичне обслуговування ІТ-бізнесу, сфери мас-медіа, інтернет-ресурсів та платформ. Фахівців у цих питаннях досить небагато, що зумовлює високу конкурентоспроможність наших випускників, які здобули юридичну освіту у сфері інтелектуальної власності.

Наталія Корогод

кандидат педагогічних наук

професор кафедри інтелектуальної власності та управління проектами Українського державного університету науки і технологій, гарант освітньої програми «Інтелектуальна власність»

– Чому сучасній молоді варто обирати освіту у сфері інтелектуальної власності? Як це може вплинути на їхнє майбутнє?

Сьогодні інформація й знання стають основними засобами та предметом суспільного виробництва, формують світову стратегію, за якою купують і продають продукти інтелектуальної праці. У сучасних умовах розвитку міжнародної економічної інтеграції об'єкти права інтелектуальної власності, такі як винаходи, торговельні марки, ноу-хау, комп'ютерні програми, бази даних, твори літератури та мистецтва тощо, забезпечують конкурентоспроможність і надають додатковий прибуток підприємству. Тому компетентні у цій сфері спеціалісти вкрай необхідні будь-яким організаціям та підприємствам, усіх без виключення галузей діяльності.

Доведено, що сьогодні інтелектуальна власність – це одна з найпрестижніших і найперспективніших спеціальностей XXI сторіччя у всьому світі. Актуальність професії визначається такими чинниками: зростанням значимості інтелектуальної власності для розвитку економіки будь-якої цивілізованої країни; явною недостатністю кількості фахівців у сфері інтелектуальної власності на ринку праці; прагненням України ввійти в європейське економічне співтовариство та динамічним зростанням міжнародного співробітництва України.

– Які сучасні виклики впливають на вибір студентами актуальних напрямків навчання? Які вибіркові дисципліни є найбільш популярними?

Під час навчання наші студенти мають змогу проводити активне студентське життя, брати участь у науковій роботі кафедри (Всеукраїнській олімпіаді та Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт з інтелектуальної власності, міжнародних та всеукраїнських конференціях тощо). Разом із викладачами кафедри, долучаючись до наукової та винахідницької роботи, студенти працюють над створенням об'єктів інтелектуальної власності, окремі з них стають співавторами винаходів.

Також мають можливість паралельно навчатися за програмою «2Д Дипломи» – тобто отримати два дипломи про вищу освіту, український та європейський (наприклад, навчання у Вищій школі управління охороною праці в м. Катовіце, Польща). З метою майбутнього професійного працевлаштування організовуються зустрічі з представниками установ та підприємств – майбутніми роботодавцями. Студенти мають можливість проходити переддипломну практику на відомих підприємствах, що спеціалізуються у сфері інтелектуальної власності. Зокрема, мені особисто довелося взяти участь у міжнародному проєкті INNOVALUENET та міжнародному форумі «Партнерство заради інновацій та соціально-економічного впливу: підприємницький університет» (Європейська комісія, Королівський технологічний інститут, Стокгольм, Швеція); стажуванні у науковій організації *Scientific Visual SA*, Швейцарія, яка досягла значного розвитку завдяки ефективному створенню й діяльності наукових *start-up*, трансферу інноваційних технологій у співпраці з відомим у Швейцарії та світі політехнічним закладом вищої освіти EPFL.

– Які професійні перспективи надає освіта у сфері інтелектуальної власності для студентів після закінчення магістратури?

Розуміння того, що матеріальні ресурси набувають обмеженого характеру, тоді як творчі та інтелектуальні (розумові) ресурси людства залишаються необмеженими, дають змогу студентам обирати серед актуальних напрямків навчання ті, що пов'язані з правом інтелектуальної власності, набуттям, розпорядженням і захистом прав інтелектуальної власності. Зважаючи на іншу сторону інтелектуальної власності як інтелектуального капіталу й нематеріальних активів, які створюють конкурентні переваги для сучасних підприємств на ринку інноваційної продукції, особливої значущості набувають дисципліни з економіки та маркетингу інтелектуальної власності, управління інтелектуальною власністю й інноваційною діяльністю. Найбільш популярними вибірковими дисциплінами для наших студентів є:

- моделювання процесів комерціалізації інтелектуальної власності;
- інтернет і право інтелектуальної власності;
- трансфер технологій;
- міжнародне право інтелектуальної власності;
- інтелектуальна безпека підприємства та ін.

– Що б Ви порадили студентам для ефективного формування власної професійної особистості під час навчання у магістратурі?

Надзвичайно важливо студентам, з метою подальшого становлення своєї професійної особистості, сформувати в собі здатність застосувати знання та уміння, здобуті в процесі теоретичної, практичної й наукової підготовки під час навчання у магістратурі, у своїй подальшій професійній діяльності: під час вирішення практичних завдань у сфері інтелектуальної власності та проведення досліджень у системі інтелектуальної власності.

У формуванні професійної особистості студентів допоможе розвиток таких рис, як готовність до сприйняття змін і нововведень. Адже саме здатність ефективно створювати сучасні знання й доносити їх до споживачів є основою для нової генерації висококваліфікованих фахівців у сфері інтелектуальної власності. Такі фахівці зможуть швидко адаптуватися до мінливих ринкових вимог та інноваційних трансформацій.

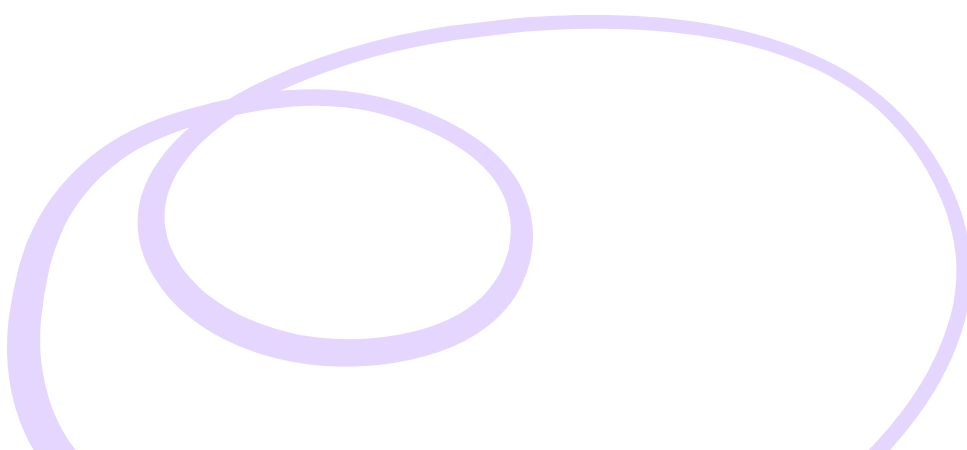

– Які професійні перспективи надає освіта у сфері інтелектуальної власності для студентів після закінчення магістратури?

Після закінчення магістратури за освітньо-професійною програмою «Інтелектуальна власність» випускники мають змогу працювати на підприємствах усіх галузей: у підрозділах з питань інтелектуальної власності, офісах трансферу технологій, договірних і юридичних відділах, відділах з питань інноваційної діяльності, патентно-ліцензійних відділах, start-up компаніях; на посадах менеджера, маркетолога, фахівця з питань інтелектуальної власності та інших. Освіта у сфері інтелектуальної власності є базовою для здобуття в майбутньому професій оцінювача інтелектуальної власності та патентного повіреного.

Нам дуже імponує, що більш успішні наші студенти обирають також після закінчення магістратури ще й науковий шлях у сфері інтелектуальної власності: продовжують навчання в аспірантурі, захищають кандидатські дисертації, а окремі з них повертаються на кафедру як молоді викладачі та науковці.

Ольга Малетова

доктор юридичних наук, доцент

завідувач кафедри кримінально-правових дисциплін та судочинства Сумського державного університету

– Чому сучасній молоді варто обирати освіту у сфері інтелектуальної власності? Як це може вплинути на їхнє майбутнє?

В умовах сучасної економіки знань та інновацій інтелектуальна власність стає ключовим активом для бізнесу та держави. Стрімкий розвиток технологій, діджиталізація та глобалізація створюють підвищений попит на фахівців, які здатні ефективно управляти правами інтелектуальної власності та забезпечувати їхній правовий захист.

Освіта у сфері інтелектуальної власності відкриває широкі перспективи для професійної реалізації молоді. Наші випускники здобувають комплексні знання та навички, які дають змогу працювати в різних галузях економіки – від IT-індустрії до креативних індустрій. Це забезпечує їм конкурентні переваги на ринку праці та сприяє стабільному професійному розвитку.

– Які унікальні можливості отримують Ваші студенти під час навчання?

Студенти нашої освітньої програми мають можливість брати участь у міжнародних проєктах та програмах академічної мобільності з провідними європейськими університетами. Ми активно співпрацюємо з Університетом м. Ліверпуль, що дає змогу нашим здобувачам проходити спеціалізовані онлайн і офлайн-курси, брати участь у стажуваннях та отримувати міжнародні сертифікати.

Особливу увагу ми приділяємо практичній підготовці. У рамках діяльності Центру підтримки технологій та інновацій (TISC) на базі Сумського державного університету здобувачі залучаються до реальних проєктів з патентування винаходів, реєстрації торговельних марок та захисту авторських прав. Це дозволяє їм набути безцінного практичного досвіду.

– Які сучасні виклики впливають на вибір студентами актуальних напрямків навчання? Які вибіркові дисципліни є найбільш популярними?

Сучасні тенденції розвитку цифрової економіки та технологічні інновації суттєво впливають на освітні пріоритети здобувачів. Найбільшою популярністю користуються освітні компоненти, пов'язані з правовою охороною програмного забезпечення, захистом прав інтелектуальної власності в мережі Інтернет та управлінням правами інтелектуальної власності в ІТ-сфері. Здобувачі також активно обирають курси з міжнародного трансферу технологій, комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності та захисту прав на торговельні марки в цифровому середовищі. Це свідчить про усвідомлення ними важливості формування компетентностей, необхідних для роботи в умовах глобального цифрового ринку.

– Що б Ви порадили студентам для ефективного формування власної професійної особистості під час навчання у магістратурі?

Для формування професійної особистості критично важливо поєднувати теоретичну підготовку з практичною діяльністю. Рекомендую активно долучатися до наукових досліджень, брати участь у професійних конференціях і семінарах, розвивати навички аналітичного мислення та правової аргументації через участь у мут-кортах і дебатах.

Не менш важливим є розвиток *soft skills* через командну роботу над проектами, постійне вдосконалення іноземної мови та цифрових компетентностей. Раджу підтримувати активну комунікацію з практиками галузі, слідкувати за останніми тенденціями у сфері інтелектуальної власності та формувати власне професійне портфоліо.

– Які професійні перспективи надає освіта у сфері інтелектуальної власності для студентів після закінчення магістратури?

Випускники нашої освітньої програми мають широкі можливості для професійної реалізації. Вони можуть працювати патентними повіреними, фахівцями з управління інтелектуальною власністю в компаніях різних галузей, експертами в державних установах, консультантами з питань захисту прав інтелектуальної власності, викладачами або науковими співробітниками. Багато випускників успішно розвивають власний бізнес у сфері інтелектуальної власності, надаючи консалтингові послуги та допомагаючи компаніям захищати їхні інтелектуальні активи. Крім того, магістратура з інтелектуальної власності формує надійний фундамент для подальшого навчання в аспірантурі та розвитку наукової кар'єри.

Дар'я Маріц

доктор юридичних наук, доцент

завідувач кафедри інтелектуальної власності та приватного права Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

– Чому сучасній молоді варто обрати освіту у сфері інтелектуальної власності? Як це може вплинути на їхнє майбутнє?

На шляху до євроінтеграції Україна взяла на себе низку зобов'язань, які стосуються вищої освіти, насамперед – це якісна освіта. Наразі в Україні не так багато закладів вищої освіти, які здійснюють підготовку фахівців у сфері інтелектуальної власності, однак кожен з них має свою специфіку, що відображено в освітній програмі.

Розвиток інформаційних технологій, цифровізація, використання штучного інтелекту, роботизація ставлять нові завдання перед юридичною наукою щодо правового регулювання як суспільних відносин, що виникають, так і нових об'єктів інтелектуальної власності.

Багатогранність сфери інтелектуальної власності, її динамічний розвиток в умовах суспільних трансформацій та можливість знайти свою нішу для професійної діяльності може становити інтерес для сучасної молоді.

– Які унікальні можливості отримують Ваші студенти під час навчання?

У Національному технічному університеті України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» є багато можливостей для реалізації творчих, інтелектуальних та наукових здібностей усіх учасників освітнього процесу, зокрема шляхом залучення до міжнародних проєктів. У структурі університету діє Відділ академічної мобільності, який координує інформаційну підтримку для студентів і викладачів з питань академічного обміну.

На кафедрі інтелектуальної власності та приватного права другий рік поспіль реалізується міжнародний освітній проєкт у межах напряму Жан Моне «Модуль» програми ЄС Erasmus+ – «Наукове дослідження: Європейська інтеграція щодо стратегічного розвитку інтелектуальної власності». Окрім стратегічних завдань, визначених ст. 431 Глави 23 Угоди про асоціацію між Україною, з одного боку, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами – з іншого, проєкт спрямований на поширення та популяризацію євроінтеграційних процесів в Україні у сфері захисту прав інтелектуальної власності у вищій школі та в контексті концепції «Навчання впродовж життя».

У лютому 2025 року слухачами проєкту стали понад 50 осіб, серед яких – державні службовці, викладачі, лікарі, студенти, аспіранти з різних регіонів України. У межах проєкту передбачено низку заходів освітнього, наукового та дослідницького характеру.

Проєкт побудовано на основі національних програм і стратегій у сферах права інтелектуальної власності, вищої освіти, цифровізації, а також ряду директив, угод та звітів ЄС, спрямованих на інтеграцію України до Європейського дослідницького простору. Політика проєкту відповідає Стратегії розвитку Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» на 2021–2025 роки, яка полягає у сприянні формуванню суспільства майбутнього на засадах сталого розвитку шляхом інтернаціоналізації та інтеграції освіти в європейський простір.

– Які професійні перспективи надає освіта у сфері інтелектуальної власності для студентів після закінчення магістратури?

Випускники мають надзвичайно широкий спектр можливостей після завершення навчання: здійснення договірної роботи у сфері інтелектуальної власності, аналітична діяльність, правове забезпечення та консультування клієнтів з окремих питань інтелектуальної власності, зокрема у сфері авторського права та суміжних прав, комерціалізація об'єктів інтелектуальної власності, супровід та консультування щодо реєстрації прав на інтелектуальну власність, управління та правове регулювання стартап-проєктів.

Деякі випускники продовжують навчання в аспірантурі. Крім того, не виключена можливість створення власного бізнесу, побудованого на юридичних інноваціях.

– Як сучасні виклики впливають на вибір студентами актуальних напрямків навчання? Які вибіркові дисципліни є найбільш популярними?

На другому рівні вищої освіти (магістратура) в межах освітньої програми «Інформаційне право та право інтелектуальної власності», яку забезпечує кафедра, впроваджено Сертифікатну програму, у межах якої здобувачі можуть вільно обирати свою освітню траєкторію. Крім Сертифікатної програми, здобувачі мають змогу обирати й інші дисципліни, що пропонуються кафедрою.

Так, найбільш затребуваними є дисципліни «Бренд-право» та «Інтелектуальна власність у різних індустріях». Ці вибіркові освітні компоненти становлять інтерес, оскільки знання про алгоритми вибудовування успішного бренду, правові підстави для виникнення сильних брендів, розробку бренд-стратегії, правову охорону відмітних елементів бренду, а також методи доказування у бренд-спорах дозволяють випускникам демонструвати на практиці розуміння особистої відповідальності за професійні рішення, а також задання пропозицій і рекомендацій, що можуть впливати на діяльність компаній та розвиток сильних брендів.

Зважаючи на широту сфери права інтелектуальної власності, дисципліна «Інтелектуальна власність у різних індустріях» формує у здобувачів уявлення про правову охорону інтелектуальної власності у fashion-індустрії, індустріях краси та спорту, права інтелектуальної власності на фотографічні твори, об'єкти архітектури. Також вивчаються питання, пов'язані з інтелектуальною власністю у сфері охорони здоров'я, дизайну інтер'єру, реклами, розваг і дозвілля.

– Що б Ви порадили студентам для ефективного формування власної професійної особистості під час навчання у магістратурі?

Перш за все – це бажання вчитися новому та не боятися працювати з великим масивом інформації. Наразі студенти мають усі можливості розвиватися як у межах формальної, так і неформальної освіти в університеті. Однак кожна людина є індивідуальністю, тож окрім особистої вмотивованості студента важливою є також фігура викладача, куратора в процесі навчання.

Кафедра періодично організовує різноманітні освітні заходи. Так, у грудні 2024 року студенти мали можливість стати слухачами «Зимової школи з права інтелектуальної власності», спікерами якої виступили Ферас Мусіллі (Техаський університет, зареєстрований патентний адвокат, США) та Альона Андрєєва (патентна повірена, судова експертка у сфері ІВ, Велика Британія). Крім цього, у соціальних мережах регулярно анонсуються заходи, які організовують навчальні заклади, наукові установи, громадські організації, практикуючі юристи, патентні повірені та інші фахівці. На мою думку, студент визначається з напрямком (спеціалізацією) ще на етапі вступу до магістратури, а вже під час навчання у нього формується уявлення про конкретну сферу інтелектуальної власності, яка стане пріоритетною для подальшої професійної діяльності.

Петро Перерва

доктор економічних наук, професор, академік Академії економічних наук України та Національної академії наук вищої школи України

ініціатор становлення та розвитку економічної й бізнес-освіти в Національному технічному університеті «Харківський політехнічний інститут», основоположник і перший декан економічного факультету (1993-2017 рр.), завідувач кафедри менеджменту інноваційного підприємництва та міжнародних економічних відносин (1995-2024 рр.)

– Чому сучасній молоді варто вибрати освіту в сфері інтелектуальної власності? Як це може вплинути на їхнє майбутнє?

Освіта в сфері інтелектуальної власності стає все більш актуальною в сучасному світі, де інновації, креативність і технологічний розвиток є ключовими рушіями економіки. На мій погляд, є п'ять базових причин, чому молоді варто обрати цей напрям.

По-перше, із зростанням цифрової економіки, стартап-культури та технологічних проривів підприємства та науково-дослідні організації потребують фахівців, які вміють захищати свої ідеї, патенти, торговельні марки та авторські права. Це відкриває перспективи працевлаштування в державних установах, міжнародних корпораціях, юридичних фірмах та ІТ-компаніях.

По-друге, розуміння механізмів захисту інтелектуальної власності допомагає підприємцям уникати юридичних ризиків, а також монетизувати власні ідеї. Наприклад, грамотне оформлення патенту або реєстрація торговельної марки можуть стати основою для успішного стартапу.

По-третє, фахівці з інтелектуальної власності затребувані у всьому світі, адже закони в цій сфері регулюються міжнародними угодами (Бернська конвенція, Угода TRIPS тощо). Це відкриває можливості для роботи в міжнародних організаціях, таких як Всесвітня організація інтелектуальної власності.

По-четверте, країни, які активно розвивають ІВ, швидше рухаються вперед у науково-технологічному прогресі. Україна має значний потенціал у сфері ІТ, біотехнологій, аграрних інновацій, тому розуміння інтелектуальної власності допоможе молоді зробити внесок у розвиток економіки.

По-п'яте, для митців, музикантів, письменників, дизайнерів та інших творчих особистостей знання про авторське право є ключовим для захисту їхніх робіт від незаконного використання та плагіату.

З наведеного я можу зробити висновок: обираючи освіту в сфері інтелектуальної власності, сучасна молодь отримує потужний інструмент для кар'єрного зростання, захисту власних ідей та розвитку в інноваційному середовищі. Це відкриває двері до престижних професій і допомагає бути на передовій світового прогресу.

– Які унікальні можливості отримують студенти під час навчання в сфері інтелектуальної власності?

Навчання у сфері інтелектуальної власності відкриває перед студентами безліч унікальних можливостей, які можуть суттєво вплинути на їхню кар'єру та професійний розвиток. До основних переваг цього напрямку пропонуємо віднести наступні:

- студенти можуть брати участь у міжнародних програмах з інтелектуальної власності, таких як курси Всесвітньої організації інтелектуальної власності, стажування в Європейському патентному відомстві (EPO), міжнародних юридичних фірмах та ІТ-компаніях;
- у багатьох університетах, зокрема в Національному технічному університеті «Харківський політехнічний інститут», викладання інтелектуальної власності супроводжується аналізом реальних кейсів із захисту патентів, авторських прав, торговельних марок тощо. Студенти можуть співпрацювати з підприємцями, стартапами та творчими особистостями для захисту їхніх інновацій;
- фахівці з інтелектуальної власності можуть працювати у сфері юриспруденції, бізнесу, ІТ, маркетингу та медіа. Це дає студентам змогу отримати міждисциплінарні знання та вибрати найперспективніший кар'єрний шлях;
- знання про патенти, торговельні марки та ліцензії дозволяють студентам запускати власні стартапи та ефективно захищати свої ідеї. Вони можуть отримати гранти або інвестиції, використовуючи свої навички у сфері інтелектуальної власності;
- оскільки в Україні та світі спостерігається дефіцит кваліфікованих фахівців з інтелектуальної власності, випускники мають високі шанси на працевлаштування в престижних компаніях, юридичних фірмах або міжнародних організаціях;
- студенти вивчають новітні технології у сфері захисту інтелектуальної власності: штучний інтелект у патентуванні, блокчейн-рішення для авторського права та інші інноваційні підходи;
- навчання в цій сфері дає змогу налагодити контакти з експертами, бізнесменами, юристами та винахідниками, що може допомогти у подальшому працевлаштуванні або співпраці.

На мій погляд, освіта в галузі інтелектуальної власності – це не просто навчання, а інвестиція в майбутнє. Вона відкриває перед молоддю широкі можливості для кар'єри, підприємництва та міжнародної співпраці.

Цьому сприяли численні всеукраїнські студентські олімпіади, конкурси та конференції з інтелектуальної власності, які ми неодноразово проводили разом з однодумцями та викладачами-ентузіастами з провідних університетів – Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Київського університету інтелектуальної власності та права тощо.

– Як сучасні виклики впливають на вибір студентами актуальних напрямків навчання? Які вибіркові дисципліни є найбільш популярними?

Сучасний світ динамічно змінюється під впливом технологій, глобалізації, економічних криз і соціальних викликів. Це, звичайно ж, впливає на вибір студентами освітніх напрямів, орієнтуючи їх на професії майбутнього.

Хочу виділити, на мою думку, найбільш важливі фактори, що визначають вибір студентів:

- технологічний прогрес – зростає попит на спеціальності, пов'язані з ІТ, штучним інтелектом, кібербезпекою, блокчейном;
- зміни на ринку праці – автоматизація скорочує потребу в деяких традиційних професіях, натомість зростає попит на аналітиків даних, розробників та експертів у сфері інтелектуальної власності;
- глобальні виклики – кліматичні зміни, пандемії та екологічні проблеми підвищують інтерес до біотехнологій, екології та медицини;
- популяризація підприємництва – багато молодих людей хочуть запускати власні стартапи, що стимулює вивчення бізнес-адміністрування, маркетингу та фінансового менеджменту;
- гібридне навчання – розвиток онлайн-освіти дозволяє студентам вивчати нові дисципліни та отримувати додаткові навички в будь-якій точці світу.

Університети пропонують вибіркові курси, які допомагають студентам адаптуватися до сучасного ринку праці. Найпопулярнішими, з досвіду навчання в Національному технічному університеті «Харківський політехнічний інститут», є дисципліни з:

- штучного інтелекту і машинного навчання (розробка алгоритмів, аналіз даних і автоматизація процесів);
- кібербезпеки та цифрових прав (захист інформації, персональних даних і боротьба з кіберзлочинністю);
- інтелектуальної власності та патентного права (стратегії захисту авторських прав, торговельних марок і технологічних винаходів);
- екоінновацій та сталого управління ресурсами (розробка екологічних проєктів та рішень для бізнесу);
- фінансової грамотності й криптовалют (основи інвестування, блокчейн-технології та цифрові активи);
- UX/UI-дизайну й креативних технологій (створення зручних інтерфейсів для мобільних застосунків та вебсайтів);
- підприємництва та стартап-культури (розробка бізнес-ідей, залучення інвестицій і ведення бізнесу в умовах нестабільності);
- психології та емоційного інтелекту (управління персоналом, комунікація та саморозвиток).

Сучасні виклики змушують студентів обирати напрями, які гарантують високу конкурентоспроможність і стабільність на ринку праці. Вибіркові дисципліни допомагають розширити навички, що є важливими у сучасному світі.

– Що б Ви порадили студентам для ефективного формування власної професійної особистості під час навчання у магістратурі?

Магістратура, на мій погляд, це не просто продовження навчання, а унікальний шанс сформувати власну професійну ідентичність, отримати практичний досвід і закласти міцний фундамент для майбутньої кар'єри.

У якості порад для студентів магістратури хочу надати наступні побажання:

- Чітко визначте свою професійну мету: оберіть сферу, в якій хочете розвиватися (академічна кар'єра, бізнес, державна служба чи підприємництво); сформулюйте короткострокові та довгострокові кар'єрні цілі; досліджуйте ринок праці та затребувані навички у вашій спеціальності.
- Розвивайте *soft skills* і *hard skills*: комунікація, командна робота, лідерство, тайм-менеджмент, критичне мислення та адаптивність; поглиблюйте знання у своїй спеціальності, вивчайте сучасні технології та методики; опануйте додаткові інструменти: мови програмування, аналітичні платформи, патентне право тощо.
- Активно використовуйте можливості нетворкінгу: відвідайте конференції, воркшопи, галузеві заходи; спілкуйтеся з викладачами, практиками, експертами; долучайтеся до професійних спільнот (LinkedIn, Telegram-канали, асоціації тощо).
- Беріть участь у стажуваннях і реальних проєктах: шукайте можливості стажування в компаніях, стартапах, державних установах; долучайтеся до волонтерських ініціатив або працюйте над власними проєктами; навіть невеликі ініціативи дадуть вам практичний досвід.
- Розвивайте особистий бренд: ведіть блог або публікуйтеся у професійних ЗМІ; створіть професійне портфоліо або персональний сайт; беріть участь у професійних дискусіях та форумах.
- Опануйте іноземні мови: англійська – обов'язкова для міжнародної кар'єри; німецька, французька, китайська – значно розширюють можливості.
- Працюйте над емоційним інтелектом та стресостійкістю: освоюйте техніки самоконтролю, медитації, тайм-менеджменту; дотримуйтеся балансу між навчанням, роботою та відпочинком, щоб уникнути вигорання.

Хочу особливо наголосити: магістратура – це час активного професійного зростання. Не обмежуйтеся лише лекціями та семінарами – використовуйте всі можливості для розвитку, нетворкінгу та практики!

– Які професійні перспективи надає освіта у сфері інтелектуальної власності для студентів після закінчення магістратури?

Освіта у сфері інтелектуальної власності відкриває широкі можливості для кар'єрного розвитку, оскільки ця галузь охоплює юридичний, бізнесовий, технологічний та творчий напрями.

Я завжди наголошую своїм студентам, що інтелектуальна власність як наука і як спеціальність включає три ключові складові: її потрібно створити (організаційно-творчий напрям), її потрібно охороняти і захищати (правовий напрям), її потрібно комерціалізувати (економіко-комерційний напрям). Із цих напрямів випливають ключові професійні можливості для випускників:

- Юридична та консультативна діяльність: патентний повірений – допомагає винахідникам отримувати патенти та захищати їхні права; фахівець з інтелектуальної власності – консультує компанії, стартапи та авторів щодо захисту їхніх прав; експерт з авторського права – співпрацює з видавництвами, кіностудіями, музичними лейблами для охорони авторських прав.
- Корпоративний сектор та міжнародні компанії: фахівець з управління інтелектуальною власністю – розробляє стратегії захисту бренду, технологій та ноу-хау у великих корпораціях; IP-аналітик – досліджує патентні бази та аналізує ринок для інноваційних компаній; фахівець з комерціалізації інтелектуальної власності – допомагає монетизувати розробки через ліцензування, франчайзинг або продаж прав.
- Державний сектор і міжнародні організації: експерт у патентному відомстві – перевіряє заявки на патенти та реєстрацію торговельних марок; фахівець у Всесвітній організації інтелектуальної власності або Європейському патентному відомстві (EPO) – будує міжнародну кар'єру у сфері інтелектуальної власності.
- Стартапи та підприємництво: засновник стартапу – знання інтелектуальної власності дає змогу ефективно захищати ідеї та залучати інвестиції; консультант або підприємець у сфері інтелектуальної власності – відкриття власної юридичної чи консалтингової фірми.
- Академічна та наукова діяльність: дослідник або викладач – працює в університетах, займається науковими проектами у сфері інтелектуальної власності; автор аналітичних публікацій і висновків – проводить дослідження на перетині права, технологій та бізнесу.

Освіта у сфері інтелектуальної власності дає змогу працювати в найрізноманітніших галузях – від права та бізнесу до науки й міжнародної політики. Випускники мають високий попит на ринку праці, адже захист інновацій є критично важливим для сталого розвитку сучасного світу.

Віталій Петренко

доктор технічних наук, Заслужений діяч науки і техніки України, професор, академік Академії наук вищої школи України

завідувач кафедри інтелектуальної власності та управління проектами Українського державного університету науки і технологій

– Чому сучасній молоді варто обирати освіту у сфері інтелектуальної власності? Як це може вплинути на їхнє майбутнє?

Освіта у сфері інтелектуальної власності відкриває доступ до знань, які є ключовими в умовах цифрової економіки та глобалізації. Інтелектуальні активи сьогодні – основне джерело конкурентоспроможності компаній, тому фахівці цієї галузі затребувані в бізнесі, ІТ, науці й креативній індустрії.

Володіння такими знаннями дає змогу молоді створювати та захищати інновації, отримувати високооплачувані посади або навіть запускати власні проекти.

– Які унікальні можливості отримують Ваші студенти під час навчання?

Студенти можуть брати участь у міжнародних семінарах, хакатонах, обмінних програмах із провідними університетами та компаніями, а також проходити стажування в спеціалізованих організаціях, зокрема у Всесвітній організації інтелектуальної власності (WIPO). Це дає змогу отримати практичний досвід і налагодити контакти для майбутньої кар'єри.

– Які сучасні виклики впливають на вибір студентами актуальних напрямків навчання? Які вибіркові дисципліни є найбільш популярними?

Глобальні зміни, зокрема цифровізація, розвиток штучного інтелекту та екологічна криза, спрямовують студентів до міждисциплінарних спеціальностей. Серед найпопулярніших вибіркових дисциплін – кібербезпека, управління даними, патентне право та економіка інтелектуальної власності.

Це допомагає студентам адаптуватися до динамічного ринку праці.

– Що б Ви порадили студентам для ефективного формування власної професійної особистості під час навчання у магістратурі?

Студентам варто активно долучатися до дослідницьких проєктів, проходити стажування, брати участь у професійних конференціях і розширювати мережу контактів. Важливо також розвивати «гнучкі» навички, зокрема критичне мислення, креативність та вміння вирішувати проблеми.

Георгій Сердюк

кандидат технічних наук

керівник відділу ліцензування, акредитації та якості освіти Київського університету інтелектуальної власності та права

У різні роки обіймав керівні посади у ЗАТ «Інститут інтелектуальної власності і права» (1996-2007), Державному інституті інтелектуальної власності (2007-2010), Інституті інтелектуальної власності Одеської національної юридичної академії в м.Києві (2010-2016)

– Чому сучасній молоді варто обрати освіту у сфері інтелектуальної власності?

У світі, де ідеї часто цінніші за матеріальні ресурси, саме інтелектуальна власність стала інтелектуальним капіталом, головним чинником інноваційного розвитку. В епоху економіки знань об'єкти авторського права та права промислової власності – це не тільки правові конструкції, а й інструменти впливу на ринки, культуру і науку. Молодь, яка обирає цей фах, отримує унікальну можливість бути на перетині права, інновацій та бізнесу. Це сфера, де теоретичні знання щодня зустрічаються з реальними викликами економіки та технологій.

– Як це може вплинути на їхнє майбутнє?

Освіта в галузі інтелектуальної власності відкриває двері до різноманітних професій: від патентних повірених, судових експертів та фахівців з трансферу технологій до корпоративних юристів міжнародних компаній. Молодь, що володіє знаннями у цій галузі, буде затребуваною як в Україні, так і за кордоном. Крім того, розуміння механізмів захисту інтелектуальних прав – це ще й можливість запустити власний стартап чи бізнес-проект і мінімізувати ризики недобросовісної конкуренції.

– Які унікальні можливості отримують Ваші студенти під час навчання?

Наші студенти не обмежуються аудиторіями. Вони беруть участь у міжнародних проєктах, конкурсах, конференціях, а також проходять практичну підготовку в патентно-юридичних фірмах та компаніях, до сфери інтересів яких входять питання набуття, здійснення та захисту прав інтелектуальної власності. Ми активно співпрацюємо з ІР Офісом (УКРНОІВІ), Українським альянсом з боротьби з підробками та піратством, профільними юридичними компаніями. Це дає студентам змогу не лише здобути знання, а й налагодити професійні зв'язки.

– Як сучасні виклики впливають на вибір студентами актуальних напрямків навчання? Які вибіркові дисципліни є найбільш популярними?

Виклики воєнного часу, стрімкий розвиток штучного інтелекту, цифрова трансформація бізнесу – все це вимагає нових підходів і нових знань. Сьогодні наші студенти з інтересом обирають дисципліни на стику технологій і права: «Розпорядження майновими правами інтелектуальної власності та їх захист», «Системи штучного інтелекту», «Правовий захист інновацій», «Брендинг», «Медіація в професійній діяльності». Такі курси допомагають їм бути актуальними фахівцями, які можуть запропонувати рішення нових проблем.

– Що б ви порадили студентам для ефективного формування власної професійної особистості під час навчання у магістратурі?

Порада одна, але фундаментальна: бути активними. Вивчати більше, ніж вимагає програма. Включатися в проєкти, ініціювати ідеї, обговорювати кейси з практики. Паралельно варто опановувати soft skills – критичне та логічне мислення, емоційний інтелект, комунікацію, стресостійкість. І головне – не боятися робити помилки. Освіта – це не лише здобуття знань, а й практика самостійного мислення й прийняття рішень.

– Які професійні перспективи надає освіта у сфері інтелектуальної власності для студентів після закінчення магістратури?

Наші випускники працюють у патентних відомствах, юридичних компаніях, R&D-відділах, IT-компаніях, креативних індустріях, стартапах. Це фахівці, які здатні захищати інтелектуальні здобутки, трансформувати ідеї в активи й будувати на цьому успішну кар'єру. У світі, де «знання – це сила», спеціаліст з інтелектуальної власності – це не лише правник, а й стратег, аналітик і партнер бізнесу.

«Майбутнє належить тим, хто вже сьогодні розуміє цінність ідей. Освіта в сфері інтелектуальної власності – це не мода, це вимога часу.»

Тетяна Фонарєва

кандидат економічних наук, доцент

доцент кафедри інтелектуальної власності та управління проектами навчально-наукового інституту «Дніпровський металургійний інститут» Українського державного університету науки і технологій

– Чому сучасній молоді варто обирати освіту у сфері інтелектуальної власності? Як це може вплинути на їхнє майбутнє?

В сучасних умовах розвитку міжнародної економічної інтеграції, особливо коли Україна прямує до Європейського Союзу, об'єкти права інтелектуальної власності, такі як винаходи, корисні моделі, промислові зразки, торговельні марки, ноу-хау, комп'ютерні програми, твори літератури та мистецтва тощо, забезпечують конкурентоспроможність, інноваційний розвиток та додатковий прибуток як підприємству, так і державі в цілому. Основним джерелом успіху стає сукупність знань, якими володіє кожна людина, підприємство та країна – так званий інтелектуальний капітал, головними складовими якого є людський капітал та інтелектуальна власність. Саме тому освітньо-професійна програма «Інтелектуальна власність» спеціальності 073 – Менеджмент магістерського рівня вищої освіти в УДУНТ ННІ ДМетІ набуває все більшої актуальності та значення. Попит на фахівців у сфері інтелектуальної власності стрімко зростає.

Мета освітньо-професійної програми «Інтелектуальна власність» – підготовка фахівців, які володіють сучасним управлінським мисленням, теоретичними знаннями і практичними навичками, необхідними для розв'язання завдань у сфері права інтелектуальної власності, розпорядження й захисту прав, економіки, маркетингу й управління інтелектуальною власністю з використанням сучасних інноваційних та інформаційних технологій, моделювання процесів комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності, трансферу технологій. Це забезпечує набуття студентами компетентностей, необхідних для професійної діяльності.

– Які сучасні виклики впливають на вибір студентами актуальних напрямків навчання? Які вибіркєві дисципліни є найбільш популярними?

Займатися розвитком і вдосконаленням своїх компетенцій, збільшувати власний інтелектуальний капітал. Завдяки поєднанню науки й освіти ми допомагаємо студентам сформувати професійну спрямованість, розвивати мотивацію до майбутньої діяльності, зміцнювати самооцінку й упевненість у собі, стимулювати здатність до безперервного навчання й саморозвитку, а також формувати цінності академічної доброчесності.

– Які унікальні можливості отримують Ваші студенти під час навчання?

Наші студенти мають можливість:

- проходити практику на підприємствах інтелектуального бізнесу;
- навчатися за програмами подвійного диплому в Фрайбузькій металургійній академії, Ченстоховській політехніці;
- брати участь у міжнародних програмах мобільності: International Metallurgical Erasmus, DAAD, «Горизонт»;
- отримувати гранти та брати участь у міжнародних проектах і конкурсах;
- активно залучатися до студентської науки, брати участь у щорічних конференціях, семінарах, олімпіадах і наукових гуртках.

– Які сучасні виклики впливають на вибір студентами актуальних напрямків навчання? Які вибіркові дисципліни є найбільш популярними?

Здатність створювати нові знання, технології, процеси, можливість доступу до нових знань і їх ефективного комерційного використання – все це є основоположними елементами управління інтелектуальним капіталом у контексті інноваційного розвитку економіки України, особливо в умовах нестабільності й ризиків війни та повоєнного періоду.

Особливо популярними є:

- на бакалаврському рівні – «Маркетинг інновацій»;
- на магістерському рівні – «Управління інноваційною діяльністю».

– Які професійні перспективи надає освіта у сфері інтелектуальної власності після закінчення магістратури?

Наші випускники можуть працевлаштуватися у державних і приватних підприємствах усіх галузей господарювання: у відділах інтелектуальної власності, офісах трансферу технологій, патентно-ліцензійних бюро, інноваційних відділах, наукових установах, маркетингових відділах тощо. Також є можливість підвищення кваліфікації як патентного повіреного чи оцінювача прав інтелектуальної власності.

Олена Харитонова

доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент
Національної академії правових наук України

завідувач кафедри права інтелектуальної власності та патентної
юстиції Національного університету «Одеська юридична
академія»

– Чому сучасній молоді варто обирати освіту у сфері інтелектуальної власності? Як це може вплинути на їхнє майбутнє?

Молодь, яка обирає освіту в сфері інтелектуальної власності, матиме унікальну можливість стати частиною важливого процесу відновлення та розвитку України. У часи, коли наша країна переживає серйозні виклики, захист інновацій та результатів творчості стає критично важливим для економіки та культурної спадщини. Здатність захищати права на винаходи, корисні моделі, торговельні марки, твори науки, літератури, мистецтва тощо може стати не лише перспективною кар'єрою, а й важливим внеском у майбутнє нашої держави.

В умовах післявоєнного відновлення та глобалізації роль молодих фахівців у сфері інтелектуальної власності буде тільки зростати. Адже розвиток сфери інтелектуальної власності залежить не лише від творчих здобутків, а й від формування ефективної системи охорони та захисту цієї сфери. Впевненість у тому, що результати інтелектуальної, творчої діяльності отримають належний захист, буде стимулом для створення нового та оригінального продукту.

– Що б Ви порадили студентам для ефективного формування власної професійної особистості під час навчання у магістратурі?

Для ефективного формування власної професійної особистості під час навчання у магістратурі я порадила б студентам активно поєднувати теоретичні знання з практичними навичками. Важливо не лише вивчати матеріал, а й залучатися до реальних проєктів та кейсів, що дозволяють здобути практичний досвід у галузі. Відвідайте семінари, конференції та тренінги, щоб бути в курсі останніх тенденцій і технологій у своїй сфері.

Також рекомендую розвивати свої комунікаційні та презентаційні навички, оскільки вміння ефективно донести свою думку є важливою складовою професіонала. Активна участь у дискусіях, публікація наукових статей і навіть ведення професійних блогів або сторінок у соцмережах дозволяє створити власний імідж і репутацію серед колег і потенційних роботодавців.

– Які унікальні можливості отримують Ваші студенти під час навчання?

Під час вивчення курсу права інтелектуальної власності здобувачі освіти отримують унікальну можливість працювати з реальними кейсами, що дозволяє їм на практиці застосовувати теоретичні знання. Важливим елементом навчального процесу є аналіз наявної судової практики, яка дає змогу вивчити конкретні приклади правозастосування, разом із викладачем формулювати обґрунтовані висновки щодо правових питань, висвітлених у досліджуваних кейсах.

Особливістю навчання є застосування інноваційних методів, зокрема моделювання судового процесу, яке дає можливість студентам відтворювати реальні ситуації вирішення спорів щодо прав інтелектуальної власності. Цей підхід дозволяє здобувачам розвивати навички аргументації, аналізу доказів і правових позицій у контексті судового розгляду. Крім того, особливу увагу приділяється моделюванню медіації як альтернативного способу врегулювання конфліктів у сфері інтелектуальної власності, що є важливим аспектом сучасного правозастосування.

До лекційних занять із курсу долучаються практикуючі адвокати, які спеціалізуються на захисті прав інтелектуальної власності. Їхній досвід та знання в реальних умовах дають студентам можливість отримати практичні поради, що є надзвичайно важливим для формування глибокого розуміння правових механізмів захисту прав інтелектуальної власності.

Крім того, на кафедрі права інтелектуальної власності та патентної юстиції на постійній основі функціонує студентський науковий гурток «Проблемні питання інтелектуальної власності». У результаті діяльності гуртка створено блог «Автори в законі», в якому здобувачі освіти разом із викладачами мають можливість висвітлювати окремі питання права інтелектуальної власності, які, на їхню думку, є важливими для суспільства. Таким чином, здобувачі освіти ще й долучаються до створення власного об'єкта права інтелектуальної власності (зображення, допис, фото, відео, що формують допис у соціальних мережах).

Також наші здобувачі освіти активно залучені до міжнародних та всеукраїнських конференцій і тренінгів, що відкриває перед ними нові горизонти для кар'єрного росту, комунікації, обміну думками, ідеями та розвитку наукового потенціалу.

– Які сучасні виклики впливають на вибір студентами актуальних напрямків навчання? Які вибіркові дисципліни є найбільш популярними?

Сучасні виклики значно впливають на вибір студентами актуальних напрямків навчання, зокрема в умовах швидких змін у світі, пов'язаних з цифровізацією та глобалізацією. Молодь все більше звертає увагу на дисципліни, які дають можливість адаптуватися до нових реалій і сприяють розвитку інноваційних технологій та брендів. Зокрема, популярними є курси, пов'язані з формуванням та захистом цифрової особи, управлінням брендом у соціальних мережах і захистом іміджевих прав. Це дисципліни, як-от «Віртуальна (цифрова) особа», «Бренд особи в соціальних мережах» та «Захист іміджевих прав», що відображають важливість створення та збереження онлайн-репутації в епоху цифрових технологій.

Крім того, з огляду на сучасні виклики у сфері охорони здоров'я, дисципліни, пов'язані з правами інтелектуальної власності в медицині та фармації, набирають популярності. Студенти обирають курс «Захист прав інтелектуальної власності у сфері медицини та фармації», щоб мати змогу працювати в одній з найбільш динамічних та важливих галузей для розвитку інновацій і відновлення здоров'я нації. Ці напрямки дозволяють студентам бути готовими до майбутніх викликів і активно впливати на розбудову української економіки та культури через захист інтелектуальної власності та управління особистими брендами в умовах нової цифрової реальності.

– Які професійні перспективи надає освіта у сфері інтелектуальної власності для студентів після закінчення магістратури?

Випускники цієї спеціальності можуть працювати в різних сферах – юриспруденції, бізнесі, науково-дослідній діяльності, а також у державних органах, що займаються регулюванням прав на інтелектуальну власність. Вони можуть обіймати посади юристів з інтелектуальної власності, консультантів з патентного права, менеджерів з брендингу, а також фахівців із захисту авторських прав і торговельних марок.

Завдяки знанням, отриманим під час навчання, випускники мають можливість працювати в міжнародних компаніях, юридичних фірмах, стартапах, а також у державних установах. Крім того, у світі цифрових технологій зростає попит на спеціалістів у сфері ІТ, онлайн-торгівлі та захисту цифрових активів.

Окрім традиційних сфер працевлаштування, ця спеціальність також відкриває можливості для розвитку власного бізнесу – зокрема у сфері консалтингових послуг для компаній, які працюють з інноваціями, наукою чи культурною індустрією. Це також дає змогу створювати та захищати власні результати інтелектуальної й творчої діяльності, що є особливо актуальним в умовах сьогодення.

Олександра Яворська

доктор юридичних наук, професор

завідувач кафедри інтелектуальної власності, інформаційного та корпоративного права Львівського національного університету імені Івана Франка

– Чому сучасній молоді варто вибирати освіту в сфері інтелектуальної власності? Як це може вплинути на їхнє майбутнє?

Варто почати з банальної істини, що інтелектуальна власність у будь-яких її проявах охоплює всі сфери людського життя – від предметів споживання, у яких втілені ті чи інші результати творчої діяльності людини, до високих технологій, що в глобальному плані допомагають людству вийти на нові якісні зміни земного буття. Без перебільшення можна стверджувати, що інтелектуальна власність, інтелектуальні права пронизують і об'єднують усі правові інститути. Комерціалізація об'єктів інтелектуальної власності зумовлює потребу у фаховому підході щодо належного оформлення, правової охорони та захисту відповідних прав. У цьому аспекті кваліфікований правовий супровід – неоціненний.

Тому на сьогодні фахівець-правник у сфері патентування винаходів, корисних моделей, оформлення прав на промислові зразки, торговельні марки, сорти рослин, юридичного супроводу договірних відносин у цій сфері, захисту інтелектуальних прав, їх охорони у цифровому середовищі – є витребуваним. Фахова підготовка спеціаліста у сфері інтелектуального законодавства стає запорукою для успішного працевлаштування та професійної реалізації.

Коло об'єктів інтелектуальної власності настільки різноманітне, як, зрештою, сама людська творчість, що з плином часу набирає нових форм, напрямів, проявів. Саме інтелектуальне право дає можливість системно охопити прояви людської творчості з позицій юриспруденції: від твору (літературного, мистецького, музичного, драматичного) до комп'ютерної програми, об'єкта, згенерованого штучним інтелектом; від комерційного найменування, промислового зразка – до новітніх стартапів, нетрадиційних торговельних марок; від світу матеріального, в якому існують ці об'єкти як уречевлена людська творчість, до цифрового середовища з його транскордонним характером, формами використання інтелектуальної власності та специфічними доказами як їх використання, так і фактів порушення інтелектуальних прав.

Навіть досвідчені правники з великим стажем професійної діяльності інколи не можуть досягнути усіх «тонкощів» використання, порушення та доказовості у сфері інтелектуальної власності. Тому глибокі знання, засвоєні на студентській лаві, мають цілком реальні перспективи для застосування.

– Які сучасні виклики впливають на вибір студентами актуальних напрямків навчання? Які вибіркові дисципліни є найбільш популярними?

Курси та спецкурси, пропоновані кафедрою, користуються популярністю у студентів. Нормативний курс «Право інтелектуальної власності» викладається для студентів 3-го курсу у 1-му семестрі. Відведені академічні години для цього курсу явно недостатні для здобуття якісних і повних знань. Тому варто переглянути ці нормативи. Але вирішення цих питань кафедра не може забезпечити. Має бути комплексний підхід і розуміння важливості, актуальності викладання такої дисципліни на рівні міністерства і закладу освіти. Кафедрою розроблені такі спецкурси, як:

- Інтелектуальна власність і трансфер технологій (аспірантура);
- Охорона та захист авторських прав (аспірантура);
- Проблеми договірних зобов'язань у сфері інтелектуальної власності (аспірантура);
- Проблеми правової охорони інтелектуальної власності в мережі Інтернет (аспірантура);
- Цифрове (інтернет) право;
- Штучний інтелект, соціальні мережі та право;
- Правовий режим Дія. Сity;
- Договори в ІТ-сфері;
- ІТ право;
- Право фешн-індустрій;
- Судовий захист прав інтелектуальної власності, інформаційних та ІТ прав; Авторське право;
- Адвокатська допомога у справах про захист прав інтелектуальної власності;
- Інтелектуальна власність у цифровому середовищі;
- Патентне право;
- Селекційне право та інші.

Ці дисципліни пропонуються на вибір студентам різних курсів та для магістратури. Насамперед, зумовлений реальністю перехід на дистанційну форму навчання не може сприйматися як ефективна універсальна форма доступності знань та їх засвоєння. Онлайн-навчання може слугувати як додаткова, допоміжна форма здобуття освіти. На мою думку, на жаль, на онлайн-освіту безпідставно покладаються як на загальнодоступну, універсальну та ефективну модель подання матеріалу. Реально це далеко не так. На моє переконання, онлайн-освіта «відбиває» здатність до критичного, аналітичного мислення.

Механічне сприйняття інформації, поданої лектором в онлайн-режимі, здобутої через електронні пошукові системи, аж ніяк не сприяє її засвоєнню як професійного знання. «Живий» обмін думками, дискусія, що ґрунтується на реальних фактах, якраз найповніше сприяє виробленню професійних навичок аналізу, синтезу, засвоєнню знань. Здобуті в результаті спілкування, живого контакту знання осідають у «фундамент» і згодом перетворюються у переконання, а відтак сприяють формуванню студента як професіонала. Здобута інформація без критичного осмислення і аналізу згодом просто втрачається і «вивірюється», «витісняється» з голови іншою такою ж легкодоступною і тимчасово збереженою інформацією.

– Які професійні перспективи надає освіта у сфері інтелектуальної власності для студентів після закінчення магістратури?

Одним словом – широкі! Якщо серйозно – то теж широкі! Насамперед перспективною є ІТ-сфера:

- юридичний супровід договірної роботи (договори про нерозголошення, неконкуренцію), розподіл прав інтелектуальної власності на продукти ІТ;
- консультування з питань правової охорони інтелектуальної власності;
- юридичний супровід публічних процедур оформлення прав інтелектуальної власності (патентування, видача правоохоронних документів), захист прав інтелектуальної власності.

Потребу в таких професійних юридичних послугах мають як фізичні особи (авторське право), так і бізнес (права на комерційне найменування, торговельну марку, комерційну таємницю) тощо. Вищий суд з питань інтелектуальної власності – ІР-суд – як вершина професійної кар’єри!? Організації колективного управління – порівняно новий сектор, який теж потребує правового супроводу. Проте варто бути реалістом. Дипломованих юристів на ринку праці багато. Чи настільки ж багато фахових спеціалістів? Нікого не ображаючи й не принижуючи, у нас давненько склалася ситуація, коли правників готували всі – тренд.

Плоди такої підготовки пожинаємо усі сьогодні. Проте знаючий студент, упевнений у своїх знаннях (впевненість – теж не одразу), знайде свою професійну стежу і стане успішним. Здобути в навчальному закладі знання – це лише маленька часточка, до якої слід щоденно долучати власні результати. Самоосвіта для юриста така ж необхідна, як щоденна виснажлива гра на інструменті для музиканта.

Вже зараз звучать побоювання, висловлені як спеціалістами, так і «любителями», про зникнення, можливо, в зовсім недалекому майбутньому, професії правника (і не тільки) у зв’язку з впровадженням і розвитком технологій штучного інтелекту. Об’єктивно, ШІ сприяє у вирішенні багатьох проблем (у тому числі й правового характеру), але замінити людину – професіонала? Надання юридичних фахових послуг у будь-якій сфері – це ж не лише механічний підбір норм і приписів, правових позицій, а їх аналіз з позицій конкретних життєвих обставин справи. Але якщо людина надасть перевагу спілкуванню зі ШІ замість людського, емоційного – це її вибір, зрештою.

Думаю, що технології ШІ слід розглядати з позицій як їх позитивного, так і негативного впливу на людину й соціум загалом. Якщо ж під тиском компаній-розробників чи окремих політичних сил, з огляду на комерційну складову, дивитися на ці технології як на альтернативу людині, то майбутнє людства виглядатиме доволі непередбачуваним.

Тому фахову освіту варто здобувати, працювати над змістовним її наповненням. Людина має прагнути до мудрості в усіх її проявах. Звичайно, усі висловлені міркування слухні для мирної держави. Зараз – виснажлива, кривава війна, яка з точки зору права і не війна, – внесла жорстокі корективи у життя кожного. Ми спостерігаємо переоцінку багатьох явищ і у правовій сфері. Сила в праві чи право в силі?

– Які унікальні можливості отримують Ваші студенти під час навчання?

Кафедра безпосередньо не забезпечує участі студентів у міжнародних проєктах. Але індивідуальна співпраця зі спорідненими кафедрами у національних та зарубіжних вишах має свої плоди. Отримані знання дозволяють студентам успішно застосовувати їх у процесі проходження практики в юридичних клініках тощо.

Ураховуючи актуальність міжнародно-правового захисту прав інтелектуальної власності, якісні знання у цій сфері відкривають як нові можливості, так і перспективи для працевлаштування та професійного зростання.

– Що б Ви порадили студентам для ефективного формування власної професійної особистості під час навчання у магістратурі?

Здобуття знань – кропітка, виснажлива, наполеглива, постійна праця! Але це не повинно відлякувати. Усе здобуте залишається у здобувача, не пропадає намарне у жодному разі, навіть якщо не вдалося одразу знайти роботу для душі і для «кишені», що важливо. У магістратурі має йти поглиблене і прикладне вивчення уже здобутого, його «шліфування», змістовне наповнення, якісне огранення.

Я проти викладання уже на магістратурі курсів на кшталт «Правові цінності» якоїсь галузевої приналежності. Тільки професійна конкретика! Під таким кутом слід обирати предмети для вивчення. Важко спрогнозувати, що навчання у магістратурі за спеціалізацією дасть змогу згодом працювати за цією спеціалізацією. Але максимально поглибити свої знання – вартує зусиль!

Валентина Якобчук

кандидат економічних наук, професор

завідувач кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління Поліського національного університету

– Чому сучасній молоді варто вибирати освіту в сфері інтелектуальної власності? Як це може вплинути на їхнє майбутнє?

Інтелектуальна власність є ключовим ресурсом успіху майбутнього фахівця, якщо він хоче бути затребуваним спеціалістом, працювати у сфері інновацій, створювати стартапи, впроваджувати ІТ-технології чи розвивати творчі індустрії. Для цього йому необхідні якісні знання з інтелектуальної власності, які відкривають для нього безліч можливостей.

Це не просто теоретична дисципліна – це практичний інструмент, що допомагає створювати, захищати та ефективно використовувати ідеї, розробки, бренди та технології. Спеціалісти цієї сфери потрібні всюди – у бізнесі, науці, державному секторі, міжнародних організаціях. Тому вибір на користь такої освіти – це інвестиція у власне майбутнє.

– Які унікальні можливості отримують Ваші студенти під час навчання?

Наші студенти мають широкі можливості для здобуття системних знань у сфері інтелектуальної власності. Вони залучаються до співпраці з європейськими університетами, міжнародними організаціями та бізнесом у сфері креативних індустрій, беруть участь у стажуваннях, конкурсах і дослідницьких проєктах, пов'язаних з інтелектуальною власністю, проходять практику в патентних відомствах і консалтингових компаніях.

Крім того, кафедра використовує сучасні підходи до навчання у сфері інтелектуальної власності – інтерактивні курси, кейс-методи, симуляції переговорів та правові батли. Це дає студентам не лише знання, а й реальні навички, які вони зможуть застосовувати у своїй кар'єрі.

– Як сучасні виклики впливають на вибір студентами актуальних напрямків навчання? Які вибіркові дисципліни є найбільш популярними?

Сьогодні перед нами стоять нові виклики: цифровізація, стрімкий розвиток технологій, проблеми захисту даних та авторських прав. Усе це змінює й підхід до навчання, тому наші студенти обирають дисципліни, що допомагають їм розібратися в найактуальніших питаннях галузі.

Серед найпопулярніших курсів – «Безпека інтелектуальної власності», «Інтелектуальна власність: економіко-правові аспекти», «Управління інтелектуальною власністю». Окремо варто відзначити дисципліну «Інтелектуальна власність та публічні інтереси», яку я викладаю для магістрантів спеціальності «Публічне управління та адміністрування». Вона аналізує проблеми балансування прав власників інтелектуальних продуктів із суспільними інтересами – зокрема в контексті науки, медицини, культури та технологій.

Наші студенти також мають змогу навчатися за сучасними підручниками, підготовленими викладачами кафедри. Зокрема, це підручник «Інтелектуальна власність: економіко-правові аспекти» (автори – Євгеній Ходаківський, Валентина Якобчук та Ірина Литвинчук), який уже має три видання, а цього року готується четверте – зі змінами та доповненнями. Також активно використовується навчальний-наочний посібник «Інтелектуальна власність» (автори – Ольга Іванюк та Ірина Литвинчук), який є ефективним інструментом для практичних занять.

Ці дисципліни та навчальні матеріали готують студентів до реальних викликів і дають змогу будувати успішну кар'єру в цій сфері.

– Що б Ви порадили студентам для ефективного формування власної професійної особистості під час навчання у магістратурі?

Магістратура – це час не лише для отримання знань, а й для формування власного професійного стилю. Моя порада – не обмежуйтеся лише лекціями: використовуйте всі можливості для практичного розвитку, беріть участь у конференціях, долучайтеся до стажувань, цікавтеся реальними кейсами інноваційних стартапів.

Також дуже важливо формувати власний професійний бренд: будувати мережу контактів, вести наукові дослідження, працювати над своїм іміджем у професійному середовищі. А головне – не бійтеся брати на себе відповідальність і проявляти ініціативу. Це те, що вирізняє успішних спеціалістів!

– Які професійні перспективи надає освіта у сфері інтелектуальної власності для студентів після закінчення магістратури?

Перспектив дійсно багато! Наші випускники залучені до міжнародних проєктів та програм, працюють у державних установах, органах місцевого самоврядування, патентних бюро, ІТ-компаніях тощо. Скрізь, де є інновації, творчість і технології, потрібні фахівці з інтелектуальної власності.

Окрім того, ця освіта відкриває можливості для роботи в міжнародному середовищі, адже питання авторських прав, патентів і торговельних марок регулюються не лише на національному, а й на глобальному рівні. Тож можна з упевненістю сказати: спеціалісти у сфері інтелектуальної власності – це професіонали майбутнього!

Віталій Яроцький

доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент
Національної академії правових наук України

завідувач кафедри цивільно-правової політики, права
інтелектуальної власності та інновацій Національного
юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Юлія Філонова

кандидат юридичних наук

асистент кафедри цивільно-правової політики, права
інтелектуальної власності та інновацій Національного
юридичного університету імені Ярослава Мудрого,

– Чому сучасній молоді варто обирати освіту у сфері інтелектуальної власності? Як це може вплинути на їхнє майбутнє?

Сучасна молодь наразі має безліч можливостей для самореалізації у будь-якій сфері людської діяльності. Водночас отримання якісної юридичної освіти з орієнтацією на глибоке вивчення права інтелектуальної власності може для багатьох майбутніх юристів на все життя визначити їхнє професійне становлення та стабільний подальший фаховий розвиток. Чому і як саме такий вектор професійної орієнтації істотно впливає на майбутнє сучасної молоді? Спочатку варто зазначити, що належним чином підготовлені фахівці у сфері права інтелектуальної власності в сучасному світі інформаційних технологій є надзвичайно високооплачуваними та затребуваними на вітчизняному та міжнародному ринках праці. Без їхнього фахового внеску важко уявити належне функціонування сучасної цифрової економіки, у якій творчі інноваційні розробки значною мірою визначають фундамент сталого соціально-економічного зростання будь-якої країни світу.

Один із ключових прагматичних аргументів на користь вибору професійної діяльності, дотичної до правового супроводу набуття, здійснення та захисту прав інтелектуальної власності, полягає у високому рівні оплати праці та стабільному попиті на відповідних фахівців. За інформацією центру досліджень даних про заробітну плату та кар'єру в США *PayScale*, організаційний та правовий супровід бізнес-проектів, пов'язаних із відносинами інтелектуальної власності, є найбільш високооплачуваним. Наприклад, середній річний дохід (з урахуванням бонусів, розподілу прибутку та комісійних) для патентних повірених складає приблизно 180 000 \$, адвокатів з питань інтелектуальної власності - 162 000 \$, а адвокат у сфері нерухомості отримує лише приблизно 83 000 \$.

В Україні попит на юристів у сфері права інтелектуальної власності також з кожним роком зростає, особливо з урахуванням притаманних сьогодні євроінтеграційних процесів та тенденцій пріоритетного розвитку найбільш високотехнологічних секторів вітчизняної економіки. За даними кадрового порталу *Work.ua*, середня заробітна плата юриста у сфері права інтелектуальної власності в Україні становить не менше 30 000 ₴ на місяць, що є досить конкурентоспроможним показником в умовах сучасних реалій.

Один із найбільш динамічних та високооплачуваних в Україні секторів - це ІТ-індустрія. Згідно з дослідженням DOU, медіанна заробітна плата українських ІТ-розробників у 2024 році становила близько 3 300 \$ на місяць. Заробітна плата юристів ІТ-сфери в Україні варіюється залежно від рівня знань, навичок та вмій відповідного фахівця, його досвіду, кваліфікації та обсягу виконуваної ним роботи. Початківці заробляють в еквіваленті від 400 \$, а юристи з більшим досвідом можуть заробляти в середньому від 2 000 \$ до 5 000 \$ на місяць. Загалом такі розбіжності обумовлені значною кількістю чинників, включаючи не лише зазначені вище, але й ділову репутацію компанії, складність та терміни виконання проєктів, регіон їх здійснення, а також індивідуальні здібності працівника. Юристи ІТ-компаній переважно займаються питаннями ліцензування програмного забезпечення, набуття та здійснення авторських прав, патентування винаходів і корисних моделей, правового супроводу судових спорів у сфері захисту прав інтелектуальної власності.

У глобалізованому світі, де технології не визнають кордонів, юристам ІТ-сфери необхідно володіти глибокими знаннями специфіки міжнародного, національного та вітчизняного законодавства. Робота таких фахівців передбачає глибоку обізнаність із положеннями міжнародних договорів, конвенцій, стандартів та інших нормативних вимог, що регулюють відносини інтелектуальної власності на міжнародному рівні.

Крім цього, набуття статусу фахівця у сфері права інтелектуальної власності значно розширює географічні межі працевлаштування навіть для юриста-початківця. У поєднанні з достатнім рівнем знання англійської чи іншої мови міжнародного спілкування юристи у сфері права інтелектуальної власності можуть працювати як в Україні, так і за кордоном. Необмеженим для молодого юриста є і вибір місця роботи, і фахова сфера застосування отриманих ним знань та навичок на практиці. Він може претендувати на працевлаштування у вітчизняних чи міжнародних компаніях у сфері патентування або ІТ-технологій, юридичних фірмах, державних установах та навіть у вітчизняних органах державної влади та управління. Отже, глибоке знання специфіки вітчизняних та міжнародних механізмів правового регулювання відносин інтелектуальної власності є запорукою набуття можливості бути причетним до найсучасніших напрямів функціонування та подальшого розвитку суспільства, а також інвестицією у власну конкурентоспроможну кар'єру.

І нарешті, професія юриста (на відміну від професій інженера чи медика, які об'єктивно мають більш універсальний характер з точки зору можливості вибору країни застосування набутих навичок та вмій) зазвичай має одну ключову особливість: вона є затребуваною найчастіше лише в тій країні, у якій було видано відповідний диплом і законодавство якої вивчав випускник закладу вищої юридичної освіти. Виняток із цього загального правила становлять найбільш престижні та загальновідомі заклади вищої освіти на кшталт Гарварда, Оксфорда, Сорбонни та інших визнаних університетів світового рівня. Проте навіть у випадку прийняття на роботу випускника цих престижних університетів він все одно не звільняється від необхідності опанування тонкощів чинного законодавства тієї країни, у якій він здійснює свою фахову діяльність.

Закони, нормативні акти, судова практика та правозастосування суттєво відрізняються в різних державах, що значно обмежує мобільність юристів на міжнародному ринку. Водночас фахівці-юристи у сфері інтелектуальної власності мають стартові переваги та значно ширші можливості для пристосування до відповідних національних реалій, подальшого професійного розвитку та перспектив кар'єрного зростання не тільки в країні видачі диплома юриста.

До прикладу, ІТ-юристи можуть працювати в міжнародних компаніях, надавати юридичні послуги клієнтам із різних країн та навіть повністю перейти на віддалений режим роботи, не обмежуючи свою фахову самореалізацію географічними межами та законодавчою специфікою окремої держави.

Варто зазначити, що важливість і необхідність створення належних умов для забезпечення фахового кадрового потенціалу у сфері права та технологій підтверджується на рівні Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки. Тенденція до неоіндустріалізації, впровадження концепції Індустрії 4.0, роботизації, розвитку ІТ-технологій, врахування екологічних викликів у найближчі десять років істотно змінить перелік найбільш затребуваних професій. За оцінками експертів, зростатиме попит на фахівців, здатних проектувати та впроваджувати нові технології з урахуванням правових аспектів. Як уже зазначалося, підвищений попит матимуть також професії, пов'язані з ІТ-технологіями, управлінням даними та екологізацією виробництва. Тому розвиток освітніх професійних програм та підготовка фахівців-юристів, здатних працювати на стику права та технологій, є вимогою часу. Водночас це не лише виклик, а й стратегічна необхідність для суспільства, що прагне не просто наздоганяти прогрес, а й формувати своє майбутнє.

Ця потреба вже усвідомлена на рівні вітчизняного державного управління та закладів вищої юридичної освіти. Зокрема, в сучасних умовах наш університет враховує зазначені тенденції, активно адаптуючи свої освітньо-професійні програми до нових викликів цифрової епохи та актуальних запитів вітчизняного та міжнародного ринків праці.

Поглиблене вивчення права інтелектуальної власності є невід'ємною складовою перманентного процесу підготовки майбутніх юристів у сфері приватного права. Цей висновок підтверджується результатами опитування, проведеного серед представників судової влади, прокуратури, органів державної влади, органів місцевого самоврядування, адвокатів, Верховної Ради України, міжнародних та правозахисних організацій. Обраний нашим університетом курс на оновлення юридичних освітніх програм шляхом посилення їхньої технологічної та інноваційної складової цілком відповідає сучасним запитам щодо врахування та реального втілення європейських і світових стандартів вищої юридичної освіти.

На наш погляд, відмова від створення умов для отримання якісної юридичної освіти у сфері права інтелектуальної власності та інформаційних технологій – це не просто втрата можливостей, а стратегічна помилка, що прирікає будь-яку країну на відставання. Така ситуація може негативно позначитися не лише на економіці та міжнародному іміджі держави, а й на майбутніх юристах, які опиняться у професійному вакуумі, не маючи необхідних компетентностей для роботи в умовах сучасного світу.

– Які унікальні можливості отримують Ваші студенти під час навчання?

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого завжди був, є і буде справжнім форпостом юридичної освіти в Україні, що формує майбутнє правничої еліти країни. Протягом всього понад 200-річного існування Університет утримує лідерські позиції у сфері юридичної освіти та науки, забезпечуючи підготовку фахівців у галузі права найвищого рівня. Попри військову агресію, що триває, наш Університет, який, як відомо, розташований у прифронтовому місті Харкові, продовжує не лише працювати, а й забезпечувати гідний рівень сучасної юридичної освіти, адаптуючись до нових викликів та впроваджуючи інноваційні підходи в навчальному процесі.

Наш Університет здійснює активну міжнародну співпрацю, організовує масштабні наукові форуми та реалізує стратегічні навчальні й наукові ініціативи. Це лише частина того, що робить його потужним осередком правової думки, який визначає перспективні напрями підготовки фахівців-юристів і загальний вектор розвитку сучасної юриспруденції не лише в Україні, а й за її межами.

Сучасні виклики вимагають поглибленого вивчення специфіки правового регулювання відносин інтелектуальної власності як надзвичайно динамічної та стратегічно важливої сфери. Вона поступово набула і не втрачає значення ключового чинника економічного зростання, технологічного розвитку та міжнародної конкурентоспроможності нашої держави. Розуміючи це, керівництво нашого Університету підтримує та розвиває цей напрям. Так, з урахуванням сучасних тенденцій, кафедра цивільного права № 2 нещодавно була трансформована в кафедру цивільно-правової політики, права інтелектуальної власності та інновацій.

Розвиваючи цей освітянський напрям, співробітники кафедри працюють над формуванням системного, комплексного підходу до підготовки юристів, які матимуть високий рівень знань у сфері права інтелектуальної власності. Більш того, право інтелектуальної власності вже входить до переліку обов'язкових навчальних дисциплін. Це означає, що кожен випускник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, незалежно від спеціалізації, володітиме ґрунтовними базовими знаннями та навичками у цій сфері, що розширює можливості його працевлаштування.

Таким чином, кожен випускник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, незалежно від обраної спеціалізації, буде володіти ґрунтовними базовими знаннями та навичками у цій сфері, що може забезпечити йому більш прогнозовані перспективи працевлаштування.

Крім цього, наші студенти магістратури отримують додаткові можливості під час навчання, зокрема завдяки можливості участі в програмах подвійних дипломів. Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого спільно з *Edge Hill University* реалізує унікальну магістерську програму подвійних дипломів – *LLM Artificial Intelligence, Digital and Cyber Law* (LLM Штучний інтелект, цифрове та кіберправо). По завершенню навчання наші випускники отримують два дипломи:

- диплом Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;
- диплом *Edge Hill University*.

Крім того, наш Університет пропонує ще одну спільну магістерську програму подвійних дипломів, яка реалізується у плідній співпраці з Університетом Миколаса Ромеріса. Випускники, які успішно завершили навчання за цією програмою, отримують:

- диплом Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;
- диплом Університету Миколаса Ромеріса;
- можливість здобути третій диплом Університету Савой Монблан (за три роки навчання).

При цьому в межах цієї програми студенти вивчають навчальний курс *International Intellectual Property Law* (Міжнародне право інтелектуальної власності), що розширює їхні професійні компетенції та відкриває широкі можливості для працевлаштування на міжнародному ринку праці.

І це лише початок. Уже зараз ми працюємо над унікальним проєктом, що відкриє для наших студентів безпрецедентні можливості отримання знань та практичних навичок у сфері інтелектуальної власності та міжнародного співробітництва. Деталі цього перспективного проєкту будуть розкриті згодом, проте вже зараз можна стверджувати: це буде революційний крок, який дозволить нашим студентам опанувати найсучасніші світові практики, працювати з реальними кейсами міжнародного рівня та здобувати безцінний досвід у сфері охорони та захисту прав інтелектуальної власності.

– Як сучасні виклики впливають на вибір студентами актуальних напрямів навчання? Які вибіркові дисципліни є найбільш популярними?

Глобальні політичні, соціальні та економічні виклики й зміни у сучасному світі не можуть не впливати на тенденції розвитку вітчизняної юридичної освіти, яка переживає фундаментальні трансформації. Однією з ключових тенденцій є зростаючий інтерес студентів до дисциплін, опанування яких дасть можливість стати юристом, чиї фахові можливості виходять за межі внутрішнього ринку праці. Такі можливості, як вже зазначалося, надає, зокрема, опанування навчальної дисципліни «Право інтелектуальної власності», яка наразі викладається як вибіркова. Водночас у майбутньому вона вже внесена та затверджена як обов'язковий компонент (обов'язкова навчальна дисципліна) в освітньо-професійну програму «Право» для підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за галуззю знань 08 «Право», спеціальністю 081 «Право».

У сучасному світі кожен стартап за сприятливих умов може перетворитися на багатомільйонну прибуткову компанію. У цих умовах програмні продукти стають повноцінним активом, а саме право інтелектуальної власності в об'єктивному розумінні виступає тим регулятором, який найбільшою мірою захищає їх від несанкціонованого копіювання та використання як засобу недобросовісної конкуренції. Водночас відносини у сфері права ІВ завжди були дотичними до економічних експериментів та підприємницького креативу. Сучасність вимагає від юриста креативно використовувати свої глибокі теоретичні знання та практичні навички, трансформуючи їх у дієві механізми забезпечення здійснення та захисту прав інтелектуальної власності.

Сучасна молодь відзначається гнучкістю мислення, адаптивністю та здатністю інтуїтивно передбачати перспективні напрями розвитку світової економіки. Вони усвідомлюють важливість своїх власних зусиль у забезпеченні правової визначеності у міжнародному, національному (насамперед, включаючи всі країни Євросоюзу) та вітчизняному сегментах цивільного обороту об'єктів права інтелектуальної власності.

Йдеться про сфери здійснення та захисту авторських прав, прав на комп'ютерні програми (включаючи проблеми правового режиму штучного інтелекту), прав на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, породи тварин та сорти рослин, правові засоби захисту комерційної таємниці, конфіденційної інформації та інших об'єктів права інтелектуальної власності, які є стрижневими елементами та рушійною силою всіх позитивних сучасних соціально-економічних трансформацій.

На сьогодні кожен, хто має доступ до Інтернету, є не лише користувачем цифрового простору, а й суб'єктом відповідних правовідносин. Вони передбачають нормативну визначеність правового режиму персональних даних, у межах якого користувач постає повноцінним носієм суб'єктивних цивільних прав на цифровий контент і суб'єктом механізмів захисту від неправомірного використання охороноздатних інтелектуальних продуктів. Варто зазначити також, що в сучасних умовах знання, вміння та навички у сфері права інтелектуальної власності є необхідною умовою професійного зростання та успішності у всіх її проявах не лише для юристів. Вони набувають особливої значущості для стартаперів, розробників цифрових продуктів, підприємців усіх передбачених чинним законодавством України форм підприємництва (зі створенням юридичної особи чи у статусі підприємця без створення юридичної особи) та всіх осіб, дотичних до інноваційного сектору вітчизняної економіки. У зв'язку з цим у молодих, талановитих та амбітних випускників-юристів є всі шанси започаткувати власні перспективні бізнес-стартапи чи розвивати існуючий бізнес не у статусі найманого працівника, а вийти на рівень партнерських відносин зі своїм колишнім роботодавцем.

Таким чином, виклики, що характеризують сучасний глобалізований, надзвичайно полярний і непростий світ, визначають нові пріоритети у підготовці майбутніх юристів. Процеси невпинної цифровізації всіх суспільних процесів безпосередньо визначають специфіку фахового формування здобувачів вищої юридичної освіти та формують їхні інтереси й професійні орієнтири. Саме тому як вибіркові, так і обов'язкові дисципліни у межах вітчизняного права, що стосуються захисту персональних даних, правового регулювання відносин цифрової економіки та договірних відносин у сфері ІТ, стають центральними елементами сучасної правничої освіти. Набуття знань у цій сфері стає вирішальним чинником їхнього майбутнього професійного успіху. Адже студенти, які вже на старті своєї кар'єри юриста розуміють юридичну природу програмного коду, софту чи мобільного застосунку, мають незаперечні фахові переваги.

Окрему увагу привертають сучасні виклики, пов'язані з проблемами правового регулювання відносин у сфері використання штучного інтелекту. Він є одним із найбільш динамічно зростаючих феноменів, що охоплює всі основні сфери людської діяльності. Його стрімкий розвиток вимагає чіткого визначення правового режиму, врахування етичних аспектів, вирішення питань захисту прав інтелектуальної власності. Важливого значення набуває встановлення меж відповідальності за використання AI-технологій, а також їх інтеграції в систему сучасного права. Окремою проблемою є забезпечення юридичної відповідальності осіб, що використовують штучний інтелект, перед тими, кому було завдано майнової чи немайнової шкоди.

– Що б Ви порадили студентам для ефективного формування власної професійної особистості під час навчання у магістратурі?

“

Для успішного фахового становлення та формування власної професійної особистості під час навчання в магістратурі вкрай важливо на базі отриманих раніше базових знань визначитися зі своїми фаховими уподобаннями, визначившись із своєю майбутньою професією та спеціалізацією. Цей освітній рівень відкриває для здобувачів освіти широкі можливості для конкретизації індивідуальної траєкторії навчання кожного студента, надає необмежені можливості для найбільш детального та поглибленого опрацювання галузей вітчизняного права. Нашим студентам надаються широкі можливості здійснювати активний змістовний та компаративістський аналіз змін у законодавстві України та країн Європейського Союзу, досліджувати актуальну вітчизняну судову практику та практику ЄСПЛ, вивчати додаткові матеріали, брати участь у науково-практичних конференціях та публікувати статті у фахових юридичних виданнях, що є невід'ємною складовою отримання глибоких фахових знань. Не менш суттєвим напрямом формування власної професійної особистості студента магістратури є здобуття практичного досвіду. Стажування у провідних юридичних компаніях, державних установах або міжнародних організаціях допомагає набутти навички та вміння застосовувати теоретичні знання на практиці.

Крім суто правничих компетенцій, формування власної професійної особистості сучасного юриста потребує розвитку так званих *soft skills*: тобто вміння ефективно комунікувати, критично мислити, вести переговори, переконливо аргументувати свою позицію та працювати в команді, а також діяти в нестандартних ситуаціях та умовах стресу. Реалії цифрової епохи вимагають від юриста навичок і вмінь застосовувати сучасні комп'ютерні та інноваційні технології. Принципи роботи штучного інтелекту, блокчейну, знання основ кібербезпеки, захисту персональних даних та цифрових фінансів тепер належать до ключових компетенцій і є необхідним елементом професійного портрету сучасного юриста. Саме тому не тільки юридична, але і технічна та технологічна грамотність стає невід'ємною частиною комплексної фахової підготовки юриста у сфері права інтелектуальної власності.

Варто додатково акцентувати увагу на обов'язковості для сучасного юриста вільного володіння іноземними мовами, особливо англійською, адже остання використовується для змістовного визначення більшості текстів застосовуваної у зазначеній сфері технічної документації та супровідних нормативно-правових матеріалів. Загальновідомо, що комунікація з партнерами найчастіше здійснюється також англійською мовою. Тож не тільки юридична, але й мовна та технічна компетентність є невід'ємною складовою професійного профілю юриста.

Для юристів ІТ-сфери додатковим є розуміння принципів розробки програмного забезпечення, знання вузькоспеціалізованого понятійно-категоріального апарату. Саме це дозволяє їм ефективно взаємодіяти з розробниками сучасних *digital*-технологій та надавати їм кваліфіковані юридичні послуги. Поєднання всіх перелічених якостей формує високу оцінку та затребуваність таких фахівців. Їхня здатність забезпечити комплексний та якісний правовий супровід сучасних інноваційних проєктів робить їх обов'язковими та незамінними учасниками суспільних процесів правового забезпечення невинної євроінтеграційної модернізації нашої країни. Не менш важливо протягом навчання у магістратурі формувати й власний особистісно-професійний бренд шляхом активної участі в загальнодержавних та університетських публічних заходах, студентських дебатах тощо. Важливу роль відіграють виступи на студентських науково-практичних конференціях та інших наукових форумах, блогерство, публікація наукових та аналітичних матеріалів та ін.

– Які професійні перспективи надає освіта у сфері інтелектуальної власності для студентів після закінчення магістратури?

Після закінчення магістратури в Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого перед студентами відкриваються професійні перспективи, не обмежені не тільки в часі, але й у просторі. Перш за все, такі перспективи отримують фахівці у сфері права ІВ, адже сучасний ринок праці потребує широкопрофільних юристів, здатних поєднувати глибокі правові знання. З урахуванням значущості цифровізації та стрімкого розвитку вітчизняної цифрової економіки, з метою розширення таких професійних перспектив, на базі факультету адвокатури нашого Університету створено унікальний майнор «ІТ-адвокація», орієнтований саме на студентів магістратури. Це освітня програма нового покоління, яка готує юристів майбутнього, здатних ефективно діяти в умовах цифрового світу.

Майнор «ІТ-адвокація» охоплює 14 спеціалізованих навчальних дисциплін, кожна з яких розкриває ключові моделі взаємодії права та технологій. Програма спрямована на підготовку юристів, здатних забезпечувати комплексний правовий супровід ІТ-бізнесу та ефективно працювати в умовах цифрової економіки. Студентам надається ґрунтовна теоретична та практична підготовка щодо юридичного супроводу всіх етапів виникнення та розвитку ІТ-правовідносин. Зокрема, значну увагу приділено укладанню всіх основних видів контрактів в ІТ-сфері, охороні та захисту результатів інтелектуальної діяльності, а також правовим аспектам структуризації ІТ-бізнесу.

Програма включає детальне вивчення питань кібербезпеки, захисту персональних даних, правового режиму «Дія.City», цифрових фінансів, особливостей інноваційної діяльності та трансферу технологій. Значна увага приділяється аналізу венчурного інвестування, правовим аспектам розвитку штучного інтелекту, хмарних технологій та інших цифрових рішень, що формують сучасний технологічний ландшафт вітчизняної економіки. Зважаючи на глобальний вимір ІТ-бізнесу, програма містить блок дисциплін, спрямованих на формування навичок зовнішньоекономічної діяльності, опанування специфіки міжнародного правового регулювання цифрових технологій та адвокації прав учасників ІТ-відносин. Окремо розглядаються сучасні стандарти діджитал-маркетингу, що є невід'ємною складовою успішного функціонування бізнесу в цифровому середовищі.

Майнор «ІТ-адвокація» є унікальною освітньою пропозицією нашого Університету, що цілком відповідає сучасним викликам цифрової економіки. Магістерська підготовка з акцентом на захист прав ІВ та специфіку ІТ-права відкриває перед випускниками магістратури широкий спектр професійних перспектив. Йдеться про стартове працевлаштування в провідних ІТ-компаніях і юридичних фірмах, що спеціалізуються на супроводі діджитал-технологій, з можливістю переходу до консультування стартапів чи юридичного супроводу інноваційних проєктів у межах самостійної адвокатської практики.

Унікальності та значущості цьому курсу з точки зору розширення для його слухачів професійних перспектив додає плідна співпраця нашого Університету з Kharkiv IT Cluster, що підтверджується укладеним між ними меморандумом про співпрацю. На сьогоднішній день це не просто формальна домовленість сторін, а реальна інтеграція студентів у професійне юридичне середовище в сфері ІТ. Завдяки цій співпраці студенти отримують доступ до практичних кейсів, можливість безпосередньо працювати з юристами ІТ-галузі, відвідувати лекції провідних експертів та навіть проходити практику в реальних ІТ-компаніях. Уже сьогодні ми маємо конкретні результати: найкращі студенти факультету адвокатури отримали пропозиції про працевлаштування в передових ІТ-компаніях.

2. Інтерв'ю з випускниками освітніх програм, які здобули спеціалізовану освіту у сфері інтелектуальної власності за кордоном

Ілона Болюбаш

магістр права інтелектуальної власності та інформаційного права з відзнакою, King's College London (2024)

юрист GIZ Ukraine, проєкт «Strengthening Ukraine's EU Alignment in the Rule of Law»

– Що дає навчання за кордоном, що не можна отримати в Україні?

Я отримала можливість навчатися на магістерській програмі з права інтелектуальної власності в *King's College London* завдяки *Chevening* – стипендії британського уряду. Ця програма повністю фінансує навчання майбутніх лідерів із різних країн, щоб вони могли здобути престижну освіту та повернутися додому, застосовуючи отримані знання, навички та зв'язки у власних країнах для їхнього розвитку.

До рішення навчатися у британському університеті я прийшла не одразу після здобуття освіти в Україні. Маючи семирічний досвід роботи юристкою у сфері інтелектуальної власності та роботи з судами, я подалася на *Chevening* після початку повномасштабної війни. Саме тоді стало як ніколи очевидно, що навчання за кордоном допоможе мені зміцнити свої професійні навички, а після повернення – бути ще більш корисною для України у такий важливий і відповідальний для нашого майбутнього момент.

Навчання у британській *law school* – це справді незабутній і неймовірно цінний досвід. Я мала можливість вчитися у провідних світових фахівців, розповідати їм про українську практику, дискутувати щодо переваг і недоліків різних підходів до регулювання сфери, обмінюватися досвідом зі студентами з багатьох країн. І, звісно, відвідувати найкрасивіші бібліотеки у своєму житті. Та головне, що дає навчання в британському університеті, – це краще та найбільш актуальне розуміння правової системи загалом і вміння аналізувати раціональність різних підходів до регулювання одного й того самого правового питання.

– Які особливості навчання Вам найбільше запам'яталися? Як відрізняється освітній процес та рівень навчання за кордоном?

Освітній процес у Британії більш автономний, ніж в Україні, та повною мірою залежить від бажання самого студента отримувати знання. У нас були лекції та інтерактивні семінари з кожного предмета, однак оцінку ми могли отримати виключно на фінальному іспиті, формат якого дуже відрізняється від нашого. Залежно від модуля, іспитом могло бути есе на обрану тему або ж онлайн-іспит, на який давалося або 3, або 24 години. Я могла писати іспити в будь-якому місці та розпоряджатися часом, як вважала за необхідне, при цьому мала доступ до всіх матеріалів курсу, включно з записами всіх лекцій та будь-якими додатковими матеріалами. Це звучить доволі легко, проте завдання були змодельовані таким чином, що з ними можна було успішно справитися лише за умови повного розуміння тем курсу та участі в дискусіях під час семінарів.

Крім цього, увесь літній семестр ми могли писати магістерську роботу, і я обрала тему унікального українського *sui generis* регулювання прав на об'єкти, згенеровані комп'ютерною програмою. Я могла дослідити переваги й недоліки цього підходу порівняно з іншими варіантами регулювання чи його відсутності, а також м'яко просувати прогресивний український підхід серед своїх викладачів у Британії та одногрупників зі всього світу. Таким чином, користь від мого навчання в Британії отримала не тільки я, але й мої викладачі. Таке привнесення українських підходів і практик в академічну дискусію багатьох предметів, на мою думку, є дуже важливим для формування позитивного іміджу України як прогресивної держави у міжнародній спільноті.

– Які навички Ви здобули, які раніше не мали, завдяки курсу? Як ці навички допомогли вам у професійному житті після завершення навчання?

Оскільки Британія сама по собі є певним міксом *common law* і *civil law* у питаннях права інтелектуальної власності, навчання тут дає можливість отримати узагальнений погляд на систему у всій її повноті, а не лише у відірваному контексті певного національного регулювання. Ми вивчали підходи США, Європи, Британії, міжнародне регулювання, отримували розуміння того, яка логіка та які контексти закладалися при розробці регулювання. Такий підхід до вивчення права дає краще розуміння того, чому ми рухаємося в певному напрямку, і змушує ставити собі питання: як зробити регулювання більш відповідним фундаментальним принципам, що лежать в основі нашої системи.

Також, враховуючи, що наша країна рухається до ЄС, дуже важливим для наших студентів є міцна правнича база для розуміння основних принципів функціонування європейської правової системи – і саме це дає освіта в Британії. Ще однією перевагою магістерської програми в *King's College London* є можливість вивчати предмети з інших спеціалізацій, що дозволяє розширювати сферу своєї компетенції. Я, зокрема, мала унікальну можливість вивчати фінансові технології, регулювання штучного інтелекту та кіберправо за найактуальнішими матеріалами.

– Який вплив мали інтерактивні інструменти навчання (симуляції, платформи) на якість здобуття нових навичок?

Дуже цікавою технічною особливістю навчання було те, що в *King's College London* нас вчили, як ефективно користуватися штучним інтелектом. На модулі з AI використання цієї технології при написанні есе було обов'язковим, і ми навіть повинні були підготувати окремий звіт про те, як саме використовували AI, які завдання ставили, які результати отримували, які моделі виявилися ефективнішими і чому. Цей звіт також був частиною нашої оцінки за іспит.

Викладач, наш декан, пояснював, що технологія не повинна повністю замінювати нашу роботу як студентів та юристів, а може зробити нас набагато ефективнішими та допомогти визначити, в якому напрямку найкраще рухатися залежно від поставленого завдання. Це дуже прогресивний освітній підхід, який, на мою думку, мають впроваджувати якомога більше університетів, зокрема й в Україні.

Загалом це навчання допомогло мені не лише поглибити знання і краще зрозуміти систему, а й покращити навички критичного осмислення різних підходів та обґрунтування власної позиції, стати більш відкритою до практики інших систем та менш категоричною щодо існування єдиного «правильного» варіанту вирішення правового питання. Ці навички точно знадобляться будь-якому юристу, який бачить своє майбутнє в нашій динамічній і надзвичайно цікавій правовій сфері України, яка рухається євроінтеграційним шляхом.

– Які переваги дає навчання за кордоном для кар'єрного розвитку?

Навчання за кордоном, за правильного його використання, допомагає гарному юристу стати не лише висококваліфікованим фахівцем, а й більш свідомою та цілісною особистістю. Вагу мають не тільки знання, які людина отримує за цей рік від іноземних професорів, а й усі *soft skills*, які вона розвиває завдяки нелегкому навчанню в іншій країні англійською мовою та спілкуванню з різноманітними цікавими людьми. Таке занурення в абсолютно нову для себе атмосферу відкриває безліч можливостей, що можуть призвести до переоцінки власного досвіду, побудови нового світогляду та кращого розуміння своїх пріоритетів.

Я, наприклад, окрім навчання, також була головою Української спільноти в коледжі, де жила цей рік, організувала високорівневі події про Україну для іноземних студентів та українців, їздила на семінар у Рим разом із головою Верховного суду Британії, відвідувала безліч заходів у Британському парламенті, *Ukrainian Institute London*, Кембриджі, Оксфордї. Весь цей досвід і спілкування дали мені надзвичайно багато інсайтів про світ, у якому ми живемо, і моє місце в ньому. Проте, на мою думку, набагато важливішим для нашої країни зараз є повернення амбітних студентів додому разом із усім багажем знань і навичок, які вони можуть привезти після року навчання в провідному університеті. В Україні власна ціннісна місія відчувається як ніде більше – це можу сказати з власного досвіду кількох місяців життя вдома після повернення з навчання. І саме цього відчуття наповненості та самореалізації я бажаю всім, хто вирішить подолати цей непростий шлях викликів навчанням!

Лідія Климків

адвокат, партнер Axon Partners

– Що дає навчання за кордоном, що не можна отримати в Україні?

Я завжди цікавилася прецедентами з іноземних правових систем. Ще коли навчалася в університеті, на 4 курсі я поїхала на навчання до Кракова, на юридичний факультет Ягеллонського університету. Тоді я зрозуміла, наскільки, з одного боку, право іншої країни подібне, і водночас наскільки воно відмінне від права України. Від цього усвідомлення та процесу порівняння в мені прокинулася справжня цікавість до самого права.

Уже коли я стала адвокаткою та вирішила, що хочу представляти клієнтів у судах, часто черпала ідеї в судових рішеннях інших держав, передусім США. Не знаю, як це працює, але те, що я цікавлюся новинами у правовій сфері США та інших країн, дає мені розуміння тенденцій і в Україні, а також ідеї та впевненість в моїй аргументації – особливо у випадках, де немає української практики.

Оскільки я завжди була зацікавлена в цих процесах, то, коли з'явилася можливість навчатися у Школі американського права (School of American Law, SAL), я не вагалася. Потім з'явилася можливість поїхати на річне навчання за програмою, яка мене цікавила найбільше – Trial Advocacy. І я ризикнула та поїхала на рік. Мабуть, найбільше мене спонукало бажання побачити, як працює право, яким я цікавилася, в реальному американському житті та практиці. І мені це вдалося – я відвідала кілька федеральних судів та судів штату, а також понад десяток судових процесів. Один із них я відвідувала від самого початку – від стадії відбору присяжних до заключної промови та оголошення вердикту.

Перше, що впало в око, щойно я почала навчання, – це запал професорів. Можливо, мені пощастило, але всі, хто у мене викладав, викладалися на повну. Вони не «начитували» теорію, а давали авторські лекції, які вирізнялися впевненістю, практичним досвідом, гумором та особистою професійною творчістю, адже всі викладачі були багаторічними практиками. Наприклад, мій улюблений викладач із дисципліни Evidence одного дня скасував заняття, бо мав летіти до Вашингтона на слухання у справі свого клієнта, який перебував на лаві підсудних у справі про смертну кару. Також цей же професор, а ще професор із дисципліни Trial Advocacy, іноді включали до занять наочні приклади правил Evidence та Procedure з відомих фільмів. Я була здивована, наскільки юристи у США люблять показувати на лекціях мого улюбленого «Мого кузена Вінні», серії з Boston Legal, 12 Angry Men, The Untouchables з Кевіном Костнером. Це звучить як жарт, але ці уривки не робили заняття легковажними – навпаки, вони були вступом до цікавих роздумів про складний матеріал. На такій складній дисципліні, як Evidence, яка важка навіть для американських студентів (не кажучи вже про іноземних), ці приклади давали можливість трохи передихнути та краще засвоїти тему.

Ще одна особливість, яка мені дуже сподобалася, – це постійне розв’язання гіпотетичних задач. Мій улюблений підручник з Evidence був побудований за схемою: теоретичний матеріал, після якого – 20-30 задач. Причому задачі знову ж таки створені у формі гри або з алюзіями на події та персонажів із класичної літератури, кіно, політики чи історії. Мене вразила одна з перших задач – оповідання Сьюзен Гласпелл “Jury of Her Peers”, де процедура збору доказів описана з погляду жінки та чоловіка. Це був дуже цікавий художній аналіз тем на перетині права, психології та навіть соціології.

Інший підручник, з якого я вчила Commercial Law – Secured Transactions (Комерційне право – забезпечені правочини), був написаний як інструкція для молодого банкіра, що розв’язує боргові ситуації клієнтів. Він приходив на роботу, отримує дзвінки від боса, слухає історії клієнтів, а тим часом п’ятниця, вечір, і його бургер стоїть недоторканий із самого обіду... А він не хоче піти з роботи раніше, бо прагне справити враження. А між тим – запити, які він (тобто я) має вирішити: оформлення забезпечувального інтересу банку (perfected security interest – навіть перекласти це важко). Написано весело і дуже живо, хоча предмет складний та запутаний.

Основна ідея, яку я отримала з перших днів навчання, – це те, що мотивація і бажання робити щось круте, яким «заряджені» викладачі, передаються студентам. Я давно завершила навчання в Україні, але не пригадую такого драйву, коли була студенткою. Звісно, мотивація творити якісну, конкурентоздатну програму здатна на дива – в США це спрацьовує. У нас, за часів мого навчання, ця мотивація, можливо, і була, але реалізовувалася в досить нудних «начитках та опитуваннях на семінарах. Про авторські задачі чи підручники, які б «дихали» творчим підходом, я теж не пригадую. Єдине, що згадується – підручник із кримінального процесуального права, де автор вставляв цитати з поезій Ліни Костенко перед розділами (здається, це був Тертишник В.). Але це було давно. Сподіваюся, що зараз усе виглядає інакше й навчання дійсно мотивує.

– Які інструменти або формати навчання за кордоном виявилися найбільш ефективними для вашого професійного зростання?

Моя програма була наповнена практичними тренінгами з судових процесів та тренувальними судовими засіданнями. Це значно покращило мої навички побудови та презентації аргументації у справі, вивчення методів переконання аудиторії, а також імпровізації – адже багато вправ були сфокусовані саме на вирішенні проблеми «з ходу», на основі матеріалів, опрацьованих удома, та презентації рішення.

У мене склалося враження, що симуляції та гіпотетичні проблеми (hypos) – це основа навчання в американських вишах. Уся система освіти побудована на активній участі студента, його мисленні – незалежно від «правильності» ходу думок. Це дає можливість генерувати нові ідеї та дискусії, а не лише повторювати їх; формувати знання, а не відтворювати.

– Які переваги дає навчання за кордоном для кар'єрного розвитку?

“ Мій диплом LL.M. in Trial Advocacy може стати гарним інструментом для залучення клієнтів із юрисдикцій загального права, зокрема зі США, для вирішення їхніх претензійних запитів, представництва в судах та арбітражах. У моїх планах також – отримання адвокатського свідоцтва в США; наразі розмірковую над штатом Нью-Йорк. ”

Дмитро Кондик

випускник подвійної магістерської програми з права інтелектуальної власності *Mykolas Romeris University* (Литва) та Київського національного університету імені Тараса Шевченка

провідний експерт відділу міжнародних реєстрацій торговельних марок Українського національного офісу інтелектуальної власності та інновацій (УКРНОІВІ)

– Чому Ви обрали саме цю освітню програму за кордоном? Що стало визначальним у виборі?

Я завжди прагнув поєднувати глибокі теоретичні знання з практичними навичками, необхідними для успішної кар'єри в галузі права. Саме тому вибір магістерської програми з права інтелектуальної власності в *Mykolas Romeris University* (Литва) став для мене свідомим і виваженим рішенням. Особливо привабливою була можливість навчатися за програмою подвійного дипломування у партнерстві з Київським національним університетом імені Тараса Шевченка. Це дало змогу здобути знання як у національному, так і в європейському правовому контексті.

Крім того, навчання в Литві передбачало залучення до реальних кейсів Державного патентного бюро Литовської Республіки (*Lietuvos Respublikos Valstybinis Patentų Biuras*), а сама програма вирізнялася потужною нормативною та освітньою базою у сфері права інтелектуальної власності України та ЄС – що особливо важливо для фахівця, який прагне працювати на міжнародному рівні.

– Які ключові переваги навчання за кордоном Ви відчули на власному досвіді?

Один із найбільших плюсів навчання за кордоном – це гнучкість та інтернаціональний підхід до освітнього процесу. Програма включала інтерактивні елементи: симуляції, реальні *workflow-кейси* Державного патентного бюро, а також тісну співпрацю з компаніями і практиками. Завдяки такому підходу я не просто отримував теоретичні знання, але й одразу міг застосовувати їх на практиці. Юридична література, яка використовувалася в курсах, часто була найновішою та актуальною, зокрема щодо європейських стандартів права інтелектуальної власності у сфері торговельних марок і авторського права.

Можливість мати доступ до навчальної літератури провідних вчених IP law ЄС, що сягає вартості декількох тисяч євро за підручник і яка була доступна для всіх студентів у достатній кількості, – є великою перевагою університетів ЄС.

– Як отримані знання допомогли Вам у професійному розвитку та кар'єрі?

Навчання в ЄС допомогло мені значно покращити аналітичні здібності, оскільки я працював з міжнародними нормативно-правовими актами. Це вимагало точності та глибокого розуміння правових систем різних країн – як на національному рівні, так і на наднаціональному, зокрема щодо права інтелектуальної власності ЄС.

Окрім того, завдяки навчанню англійською мовою я суттєво вдосконалив мовні навички, що відкрило можливість працювати не лише в Україні, а й за кордоном. Важливим є й те, що я отримав досвід роботи з реальними юридичними інструментами – зокрема у сфері охорони й захисту прав інтелектуальної власності на міжнародному рівні, що суттєво підвищило мою конкурентоспроможність на ринку праці.

Під час навчального візиту до EUIPO (*Alicante, Spain*) мені було надзвичайно приємно зустріти колег, які працюють там *team-leaders* в експертизі. Вони є випускниками нашого спільного університету – закладу, що надав нам якісну освіту й чимало веселих спогадів про «хардкорних» викладачів та їхні курси. Ці викладачі були практиками найвищого рівня у сфері інтелектуальної власності.

Далеко не кожен університет може запропонувати навчання у викладачів, серед яких – діючі судді Верховного Суду Литви, керуючі партнери провідних юридичних фірм із Вільнюса, Страсбурга та інших міст. І саме вони ділилися з нами досвідом, розбираючи реальні юридичні кейси.

– Яку роль відіграло стажування в Державному патентному бюро Литви у Вашому професійному становленні?

Це був один з найцінніших аспектів навчання за кордоном. Завдяки стажуванню в Державному патентному бюро Республіки Литва я отримав унікальний практичний досвід, який не можна було здобути на національному рівні. Я працював над реальними кейсами, зокрема в сфері торговельних марок, авторського права, а також ознайомився з усіма аспектами ведення міжнародних справ у комунікації з МБ ВОІВ та EUIPO.

Це стажування дало мені подальший шанс отримати постійний контракт в УКРНОІВІ, що стало важливою віхою в моїй кар'єрі. Я безмежно вдячний моїй керівниці практики *Dovilė Tebelškytė (Head of Law and International Affairs Division at The State Patent Bureau of the Republic of Lithuania)*, оскільки завдяки їй я захотів розпочати кар'єру у Відомстві інтелектуальної власності України.

І дана робота для мене, після практики, була дуже цікавою, як і непростою.

– Які переваги має міжнародний диплом для кар'єрного розвитку? Як це допомогло Вам працювати в міжнародних компаніях або юридичних фірмах?

Міжнародний диплом відкриває двері не лише на український ринок, але й до міжнародних компаній і всесвітніх організацій. Особливо це важливо для мене як для експерта в галузі інтелектуальної власності, оскільки Європейський Союз має дуже сильну нормативну базу в цій сфері. Диплом магістра з права інтелектуальної власності, який я отримав у Литві, безумовно, підвищує мої шанси влаштуватися до міжнародних компаній, що працюють з інтелектуальним капіталом. Більш того, саме англійська мова, яка була основною на всіх курсах, дозволяє працювати в міжнародних компаніях не лише в Україні, а й у всій Європі. Відомства інтелектуальної власності дають найкращий професійний досвід для подальшого відкриття власної приватної IP-практики.

– Як міжнародний досвід навчання змінив Ваше бачення кар'єри в Україні?

Міжнародний досвід безумовно змінив мої погляди на кар'єру в Україні. Завдяки навчанню за кордоном я зрозумів, наскільки важливо розвивати глобальні навички – зокрема, знання права інтелектуальної власності ЄС та здатність працювати з різними юридичними системами. У нашій країні дедалі більше компаній орієнтуються на міжнародні стандарти, тому я маю можливість працювати не лише в Україні, а й із Відомствами інтелектуальної власності країн-членів ЄС. Це дозволяє долучатися до процесів уніфікації практик та драфтингу професійних рішень за Мадридською системою міжнародної реєстрації торговельних марок на рівні з провідними IP-офісами Європейського Союзу.

– Чи є кращі шанси на працевлаштування в міжнародних компаніях чи організаціях після навчання за кордоном? Який Ваш погляд на національні стажування у сфері інтелектуальної власності?

Так, безумовно. Я мав можливість працювати та взаємодіяти з професіоналами з різних країн – і це стало безцінним досвідом. Програми за кордоном орієнтовані на міжнародні стандарти, а диплом, здобутий в іноземному виші, високо цінується роботодавцями у всьому світі. Моя робота в IP офісі та стажування у *Lietuvos Respublikos Valstybinis Patentų Biuras* стали чудовим стартом для подальшого кар'єрного розвитку. Сьогодні я прагну зростати як експерт і бути настільки ж професійним, як колеги з EUIPO.

На мою думку, в системі експертизи IP офісу варто створити сталу структуру стажувань для найкращих студентів із перспективою подальшого працевлаштування. Оновлення кадрового резерву – це не лише формальна вимога, а необхідна складова професійного розвитку організації, що дозволяє ефективно реалізовувати її стратегічні цілі.

Юлія Кравченко

магістр права (LL.M.) з інтелектуальної власності (Анкарський університет, англійська мова програма ВОІВ і Турецького патентного відомства), магістр філології (Київський національний лінгвістичний університет), магістр права (Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького)

заступник начальника відділу навчально-методичної та інформаційно-аналітичної роботи Департаменту «Академія інтелектуальної власності» Українського національного офісу інтелектуальної власності та інновацій (УКРНОІВІ)

– У чому переваги навчання у сфері інтелектуальної власності за кордоном?

Досвід навчання у сфері інтелектуальної власності за кордоном відкриває ширші можливості для розуміння міжнародної нормативно-правової бази, оскільки саме на ній зосереджені міжнародні магістерські програми. Вони дають змогу глибше вивчити глобальні підходи до регулювання відносин у цій сфері, які можуть суттєво відрізнятися від національних. Ще одна важлива перевага – мультикультурне середовище. Заняття нерідко включають дискусії, де представники з різних юрисдикцій діляться практиками та викликами, з якими стикаються у своїх країнах.

Найбільше мені запам'яталося, що значна частина занять проходила безпосередньо в Турецькому офісі патентів і торговельних марок. Це дозволило практикуватися з базами даних, аналізувати зареєстровані об'єкти, вивчати процедури реєстрації й правозастосування – інакше кажучи, побачити, як працює ІР-система на практиці.

– Які ключові переваги навчання за кордоном Ви відчули на власному досвіді?

Під час навчання за програмою я здобула як теоретичні, так і практичні навички, які значно розширили мій професійний кругозір. Насамперед – це глибше розуміння міжнародної нормативно-правової бази у сфері інтелектуальної власності. Завдяки лекціям і спілкуванню з одногрупниками з різних країн я дізналася про особливості регулювання інтелектуальної власності в інших юрисдикціях, змогла порівняти різні підходи та краще зрозуміти міжнародні стандарти. Серед практичних навичок важливу роль відіграв аналіз реальних кейсів під час занять. Хоча цей підхід мені знайомий, оскільки в українських навчальних закладах кейс-методика давно використовується, у програмі особливий акцент робився на міжнародні справи та застосування норм міжнародного права на практиці.

Окремо варто відзначити роботу з базами даних інтелектуальної власності. Навчання включало практичні заняття, присвячені пошуку та аналізу інформації у глобальних реєстрах патентів, торговельних марок і корисних моделей. Це дало мені базові навички користування найбільш поширеними базами, що значно полегшило роботу з ними у професійній діяльності.

– Які переваги дає навчання за кордоном для кар'єрного розвитку?

Навчання за кордоном, особливо в межах програм Всесвітньої організації інтелектуальної власності (WIPO), дає значні конкурентні переваги, зокрема завдяки мовному аспекту.

Оскільки моя програма була англomовною, я протягом пів року перебувала в середовищі, де спілкування, навчальні матеріали, нормативно-правова база, кейси, робота з базами даних, лекції та практичні заняття – усе було англійською мовою. Це дало змогу не лише вдосконалити мовні навички, а й звикнути до роботи з юридичними текстами, міжнародними договорами та офіційною термінологією.

Для фахівців у сфері права та інтелектуальної власності володіння англійською є надзвичайно важливим, адже велика частина міжнародних договорів, законодавчих актів та баз даних доступна саме цією мовою. Уміння швидко орієнтуватися в англomовних юридичних документах і працювати з міжнародними базами – це беззаперечна конкурентна перевага на ринку праці, особливо якщо фахівець бажає працювати в міжнародних компаніях або співпрацювати з іноземними клієнтами.

Таким чином, крім спеціалізованих знань і практичних навичок, навчання за цією програмою значно підвищило мою мовну компетентність у професійній сфері, що стало ще одним важливим досягненням.

– Як навчання за кордоном впливає на розвиток професійних навичок?

Під час навчання за програмою я здобула як теоретичні, так і практичні навички, які значно розширили мій професійний кругозір.

Насамперед – це глибше розуміння міжнародної нормативно-правової бази у сфері інтелектуальної власності. Завдяки лекціям і спілкуванню з одногрупниками з різних країн я дізналася про особливості регулювання інтелектуальної власності в інших юрисдикціях, змогла порівняти різні підходи та краще зрозуміти міжнародні стандарти. Серед практичних навичок важливу роль відіграв аналіз реальних кейсів під час занять. Хоча цей підхід мені знайомий, оскільки в українських навчальних закладах кейс-методика давно використовується, у програмі особливий акцент робився на міжнародні справи та застосування норм міжнародного права на практиці.

Окремо варто відзначити роботу з базами даних інтелектуальної власності. Навчання включало практичні заняття, присвячені пошуку та аналізу інформації у глобальних реєстрах патентів, торговельних марок і корисних моделей. Це дало мені базові навички користування найбільш поширеними базами, що значно полегшило роботу з ними у професійній діяльності.

Катерина Логойда

магістр права Київського національного університету імені Тараса Шевченка та Queen Mary University of London (LL.M. з інтелектуальної власності)

має досвід роботи в міжнародній юридичній фірмі та компанії «Великої четвірки»

– Що вплинуло на Ваш вибір навчатися у сфері інтелектуальної власності?

Рішення навчатися у сфері інтелектуальної власності стало закономірним результатом тривалого процесу. Вагомим чинником, що визначив цей напрям, стало, на перший погляд, випадково сформоване оточення, серед якого – щонайменше троє талановитих винахідників. Спілкування з ними дозволило глибше усвідомити значення належної охорони, захисту та комерціалізації результатів інтелектуальної діяльності, особливо в умовах стрімкого розвитку технологій.

Важливу роль також відіграло поступове усвідомлення того, що українці мають значний потенціал у створенні стартапів та інновацій. Спостерігаючи, як креативні ідеї трансформуються у практичні рішення, виникло бажання не лише захоплюватися такими досягненнями, але й долучатися до їхнього втілення. Окрім того, сучасні реалії диктують нові правила, де цінність інтелектуального капіталу зростає з кожним днем. Тож знання у сфері інтелектуальної власності відкривають широкі можливості як для професійного розвитку, так і для створення передумов для стимулювання національної економіки. Участь у комплексних і динамічних проєктах не лише сприяла закріпленню теоретичних знань, а й зміцнила впевненість у правильності вибору професії.

– Які ключові переваги навчання за кордоном Ви відчули на власному досвіді?

Навчання за кордоном має низку переваг і є важливим етапом професійного розвитку. Насамперед, державні університети вирізняються якісними освітніми програмами з ретельно підібраним навчальним матеріалом та широким доступом до провідних юридичних баз даних. Це гарантує глибокі теоретичні й практичні знання у сфері інтелектуальної власності. До того ж, кожен університет має свою спеціалізацію. Наприклад, магістерська програма з права інтелектуальної власності в *Queen Mary University of London* входить до п'ятірки найкращих у світі, суттєво випереджаючи Оксфордський та Кембриджський університети. Таким чином, планування навчання, може забезпечити значно кращі результати, ніж необдумане витрачання власних або стипендійних коштів.

До ключових переваг варто також віднести сам процес навчання, який відбувається у мультикультурному середовищі. Цей досвід спілкування є важливою складовою професійного розвитку юриста. Вивчення міжнародних практик та порівняння різних правових підходів відіграє вагомую роль у впровадженні найкращих з них в український контекст, особливо у сфері патентного права. Додатковою перевагою навчання за кордоном є також часте залучення студентів до передових науково-дослідницьких проєктів.

– Що б Ви порадили студентам, які планують навчання або роботу у сфері інтелектуальної власності за кордоном?

Студенти, які планують навчання або роботу у сфері інтелектуальної власності за кордоном, повинні звернути увагу на кілька важливих аспектів для успішного старту та подальшого розвитку в цій галузі.

Передусім варто чітко визначити свою кінцеву мету, оскільки навчання за кордоном – це не лише про здобуття освітнього ступеня, а й про можливість побудувати кар'єру в корпоративному секторі чи іншій сфері. Можливо, оптимально спочатку здобути ґрунтовні знання з права інтелектуальної власності на магістратурі в українському закладі вищої освіти та кілька років практичного досвіду до початку навчання, оскільки цей досвід суттєво підвищує шанси на працевлаштування.

Окрім того, важливо правильно обрати країну для навчання. Серед провідних напрямків у сфері IP – це США, Велика Британія та країни ЄС. Для українських студентів найкращим вибором є Велика Британія, де правова система гнучко реагує на технологічні виклики, а диплом високо цінується у всіх згаданих юрисдикціях. Нарешті, плануючи свої фінанси, необхідно враховувати вартість здобуття професійних кваліфікацій, таких як SQE, а також пам'ятати, що очікування стажування в омріяній компанії за кордоном може зайняти кілька років.

Наталія Попова

кандидат юридичних наук, доцент кафедри інтелектуальної власності та цивільно-правових дисциплін
проходила стажування в Маастрихтському університеті (Нідерланди)

керівник Центру підтримки технологій та інновацій (TISC)
Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

– На якій магістерській програмі з інтелектуальної власності Ви навчалися за кордоном?

Під час стажування в Маастрихтському університеті (Нідерланди) я мала нагоду долучитися до навчального процесу на магістерській програмі *Intellectual Property Law and Knowledge Management (IPKM)*. Ця програма спрямована на формування ґрунтовних знань у сфері міжнародного права інтелектуальної власності, а також розвиток практичних і технічних навичок, необхідних для роботи на стику юридичної експертизи, державної політики та управління знаннями.

Програма IPKM готує фахівців, які можуть ефективно працювати в інноваційних, технологічних і креативних секторах, де знання є ключовим активом.

– Який досвід Ви отримали під час стажування в Маастрихтському університеті?

Під час стажування в Маастрихтському університеті я мала можливість долучитися до навчального процесу магістерської програми *Intellectual Property Law and Knowledge Management (IPKM)*:

- практичне навчання та *Mock trials* – замість стандартних семінарів студенти розв'язують реальні кейси та беруть участь у симуляційних судових засіданнях (*Mock trial*), де можна спробувати себе як у ролі судді, так і адвоката. Це чудово розвиває критичне мислення, навички аргументації та публічних виступів;
- робота в малих групах за методом PBL (*Problem-Based Learning*) – одна з особливостей навчання в Маастрихтському університеті. Групи з 4–6 студентів самостійно досліджують проблеми, обговорюють рішення та навчаються через реальні кейси. Це ефективний спосіб розвинути командну роботу, навички комунікації, гнучкість та відповідальність;
- фокус на ментальному здоров'ї – раз на семестр проходить *Well-being Week*, присвячений психологічному розвантаженню. Це допомагає студентам краще справлятися зі стресом, розвивати емоційний інтелект і підтримувати баланс між навчанням та особистим життям.

Світлана Пархомчук

випускник міжнародної магістерської програми «Інтелектуальна власність та нові технології», організованої Ягеллонським університетом (Польща) у співпраці з WIPO та Патентним відомством Республіки Польща

провідний професіонал з інтелектуальної власності у відділі прав на позначення Українського національного офісу інтелектуальної власності та інновацій (УКРНОІВІ)

– Що спонукало Вас обрати магістерську програму курс чи курс навчання з інтелектуальної власності (ІВ) за кордоном?

На момент вступу на навчання на магістерській програмі «Інтелектуальна власність та нові технології», організовану Ягеллонським університетом у м. Кракові, Всесвітньою організацією інтелектуальної власності (ВОІВ) та Патентним відомством Республіки Польща, я вже здобула вищу освіту за спеціальностями «Правознавство» та «Інтелектуальна власність» в українських вишах, а також мала значний досвід роботи в галузі права інтелектуальної власності – як консультантка юридичних компаній і як внутрішня юристка (*in-house*) компанії-виробника.

Водночас, попри наявні теоретичні знання та практичний досвід, я розуміла, що світ дуже швидко розвивається, і щоб не відставати, потрібно постійно вдосконалювати свої знання та навички. Це особливо важливо в умовах глобалізації. Працюючи з українськими підприємцями, я бачила зростання кількості запитів щодо захисту інтелектуальної власності за кордоном. За таких умов знань, здобутих лише в українських вишах, вже недостатньо для надання якісної професійної юридичної допомоги, зокрема в питаннях захисту інтелектуальної власності в ЄС. Повномасштабне вторгнення РФ в Україну та чіткий курс на євроінтеграцію також стали вагомими причинами здобути освіту за кордоном. Адже розуміння європейських підходів та знання основ права ЄС – це внесок у майбутню розбудову країни.

– Який вплив мали інтерактивні інструменти навчання (симуляції, платформи) на якість здобуття нових навичок?

Сучасні інтерактивні інструменти навчання широко використовуються протягом усього курсу програми. Переваги їхнього використання особливо відчутні під час дистанційного семестру, коли саме ці інструменти дають змогу глибоко зануритися в навчальний процес, який є не менш насиченим, ніж очне навчання в місті Кракові. Завдяки використанню сучасної електронної навчальної платформи, що пропонує різноманітні зручні сервіси – зокрема доступ до онлайн-курсів, відеозаписів, відеоконференцій, дискусійних груп, тестів та оціночних запитань – дистанційна частина програми є надзвичайно ефективною та зручною.

– Які особливості навчання Вам найбільше запам'яталися? Як відрізняється освітній процес та рівень навчання за кордоном?

Перш за все, обрана мною магістерська програма пропонує привабливу та дуже зручну структуру: перший семестр проходить у форматі онлайн-навчання, другий передбачає насичену програму очного навчання в м. Кракові, а третій – підготовку магістерського дослідження. Враховуючи близьке розташування Польщі та України і зручне транспортне сполучення, така організація дозволяє поєднувати навчання з роботою та сім'єю.

Варто відзначити також, що до викладання на програмі залучені міжнародні експерти з провідних європейських університетів, зокрема Мюнхенського університету, Школи права Королеви Марії, Університету Аліканте, Амстердамського університету, Школи права Женевського університету тощо. Усі викладачі – не просто висококласні фахівці в сфері інтелектуальної власності, а справжні фанати своєї справи, які на кожному занятті заряджають студентів своєю пристрастю та захопленням темою.

Ще однією особливістю навчального процесу є відсутність «сухого» викладання теорії. Всі заняття насичені практичними кейсами з найактуальнішою для ЄС проблематикою та проходять у форматі живих дискусій. Враховуючи, що значна частина студентів – це практикуючі юристи або працівники національних відомств з інтелектуальної власності різних країн, це дає можливість обміну досвідом з фахівцями з різних країн та правових систем.

Наступною важливою рисою є доброзичливість викладачів та висока повага до студента. Навчання побудоване так, щоб забезпечити розвиток критичного мислення та власної точки зору. Його мета – не змусити студента запам'ятати «правильну» відповідь, а навчити мислити, шукати аргументи та не боятися висловлювати власну думку, навіть якщо вона відрізняється від позиції викладача.

Такий підхід формує розуміння того, що на проблемну ситуацію потрібно дивитися з різних кутів зору. Адже більшість правовідносин у сфері інтелектуальної власності не є «чорно-білими», і навіть однакова ситуація може мати різні рішення. З одного боку, студент здобуває навички змагальності, з іншого – вчиться шукати рішення, що базується на компромісі. Уміння знайти win-win вихід і врегулювати спір, збалансовано враховуючи інтереси всіх сторін, є особливо цінним у сучасному конкурентному ринку.

Загалом, освітній процес в європейських університетах створює всі умови для здобуття якісних знань. І те, наскільки студент скористається цими можливостями, залежить виключно від його самоорганізації, бажання та готовності працювати на результат.

– Які навички Ви здобули, які раніше не мали, завдяки курсу? Як ці навички допомогли Вам у професійному житті після завершення навчання?

Без сумніву, вплив технологічного прогресу на сферу права інтелектуальної власності зростатиме, тому компетентність у новітніх технологіях є критично важливою для того, щоб залишатися серед провідних фахівців у цій галузі.

Участь у програмі дозволила мені поглибити знання щодо динамічних сфер, пов'язаних із розвитком нових технологій і штучного інтелекту. Зокрема, я змогла більш глибоко опрацювати теми, що стосуються перетину права інтелектуальної власності з Інтернетом та електронною комерцією, а також аспектів правового захисту і комерційного використання нових технологій у різних юрисдикціях.

Програма також значно змінює розуміння сучасних тенденцій щодо змін, які відбуваються внаслідок розширення впливу штучного інтелекту, а також правового регулювання взаємодії інтелектуальної власності з новими технологіями. Навчання дозволяє поглянути на ті виклики, які постають перед сферою інтелектуальної власності внаслідок розвитку технологій, з міжнародної точки зору, краще зрозуміти останні тенденції розвитку європейського законодавства, які, своєю чергою, неодмінно впливатимуть на розвиток законодавства нашої країни.

Отож, сьогодні знання, здобуті під час навчання в Ягеллонському університеті, а також розуміння підходів та «духу» європейського законодавства щоденно допомагають мені в роботі у складі команди ІР Офісу, особливо в контексті процесів, пов'язаних з європейською інтеграцією України.

– Як отриманий міжнародний диплом може вплинути на кар'єру, і в яких країнах цей диплом матиме найбільше значення?

Система вищої освіти Польщі відповідає міжнародним освітнім нормам і стандартам та є повністю інтегрованою в європейську систему освіти. Це зумовлює застосування до навчального процесу європейських вимог щодо якості, актуальності та відповідності потребам ринку праці. Що стосується саме Ягеллонського університету, варто зазначити, що він є одним із найстаріших в Європі та входить до числа найкращих університетів Польщі. Відтак, можливості доступу до його потужної бази знань важко переоцінити.

Диплом, отриманий у цьому університеті, визнається без додаткового підтвердження в усіх країнах ЄС, а також у багатьох інших державах світу, що відкриває широкі перспективи подальшого працевлаштування. Документ про успішне завершення міжнародної магістерської програми безсумнівно розширює горизонти кар'єрного зростання як в Україні, так і за її межами. Такий диплом засвідчує високий рівень професійних знань і компетентності, володіння іноземною мовою, а також здатність упевнено працювати в міжнародному середовищі.

– Як міжнародний досвід навчання може допомогти у розвитку кар'єри в Україні, особливо у контексті роботи в міжнародних компаніях або юридичних фірмах?

Безсумнівно, успішний досвід навчання за кордоном є цінним для розвитку кар'єри у міжнародних компаніях або юридичних фірмах, які працюють у сфері інтелектуальної власності в Україні. Здобуті знання розширюють компетентність фахівця щодо правозастосування в різних юрисдикціях, а наявність такого внутрішнього експерта в команді дозволяє компанії зменшити залежність від іноземних зовнішніх консультантів.

Крім того, міжнародний досвід дозволяє фахівцю впевненіше спілкуватися з колегами чи клієнтами з інших країн, говорити з ними «однією мовою» – не лише у лінгвістичному, а й у професійному та ментальному сенсі, краще розуміючи їхні підходи, цінності та те, що часто «прочитується між рядків».

– Чи є на практиці кращі шанси на працевлаштування в міжнародних компаніях чи організаціях після закінчення навчання за кордоном?

Система вищої освіти Польщі відповідає міжнародним освітнім нормам і стандартам та є повністю інтегрованою в європейську систему освіти. Це зумовлює застосування до навчального процесу європейських вимог щодо якості, актуальності та відповідності потребам ринку праці. Що стосується саме Ягеллонського університету, варто зазначити, що він є одним із найстаріших в Європі та входить до числа найкращих університетів Польщі. Відтак, можливості доступу до його потужної бази знань важко переоцінити.

Диплом, отриманий у цьому університеті, визнається без додаткового підтвердження в усіх країнах ЄС, а також у багатьох інших державах світу, що відкриває широкі перспективи подальшого працевлаштування. Диплом засвідчує високий рівень професійних знань і компетентності, володіння іноземною мовою, а також здатність упевнено працювати в міжнародному середовищі. Разом із тим, оскільки український ринок наразі не може бути ізольованим від світового і поступово зазнає євроінтеграційних та глобалізаційних впливів, наявність у фахівця подібного досвіду буде розглядатися як перевага і багатьма вітчизняними компаніями. Для них працевлаштування кандидата з європейською вищою освітою – це вагомий плюс і водночас інвестиція в розвиток власного бізнесу.

Що стосується магістерської програми «Інтелектуальна власність та нові технології», яку проводить Ягеллонський університет у м. Кракові, слід зазначити, що її випускники можуть мати особливу цінність для підприємств та юридичних компаній, які працюють на міжнародних ринках і в галузі нових технологій. Крім того, ця програма співпрацює з низкою провідних юридичних фірм, які спеціалізуються на праві інтелектуальної власності та нових технологіях.

Діана Портна

випускник програми LL.M. з права інтелектуальної власності
Franklin Pierce Law Center (США)

партнер в D&L IP GROUP

має понад 25 років досвіду у сфері інтелектуальної власності.
Спеціалізується на реєстрації та захисті торговельних марок на
міжнародних маркетплейсах, зокрема Amazon

– Що дає навчання за кордоном, що не можна отримати в Україні?

Я навчалася на магістерській програмі з права інтелектуальної власності (*LL.M. in Intellectual Property Law*) у *Franklin Pierce Law Center* у США понад 23 роки тому – у період, коли цей заклад активно залучав юристів з України та інших пострадянських країн до участі у спеціалізованих програмах у сфері інтелектуальної власності. На той час це був один із небагатьох юридичних центрів у світі з вузькою спеціалізацією саме на інтелектуальній власності, і можливість пройти таке навчання була унікальною.

Програма поєднувала глибоке теоретичне вивчення міжнародного й американського права інтелектуальної власності із практичними компонентами – судовою практикою, *moot court*-симуляціями, розбором реальних кейсів. Окрему увагу приділяли торговельним маркам, процедурі реєстрації в *USPTO*, а також стратегічному підходу до захисту брендів. Крім того, ця програма дала мені можливість сформувати мережу професійних контактів з колегами з усього світу – багато з яких залишаються моїми партнерами по роботі і сьогодні.

– Як навчання за кордоном впливає на розвиток професійних навичок?

Магістерська програма була побудована на основі американських стандартів юридичної освіти з великим фокусом на розвиток аналітичного мислення, критичної оцінки судової практики, а також на юридичне письмо англійською мовою. Підготовка *legal memoranda*, *briefs* та письмових виступів для *moot court* стала базою для формування моїх подальших навичок роботи з міжнародною правовою документацією.

Завдяки інтенсивній роботі над порівняльним правом торговельних марок, аналізу справ, розгляду рішень *WIPO*, *USPTO* та судів США я змогла не лише глибоко зрозуміти міжнародну систему охорони інтелектуальної власності, а й навчилася швидко адаптувати ці знання до українського контексту.

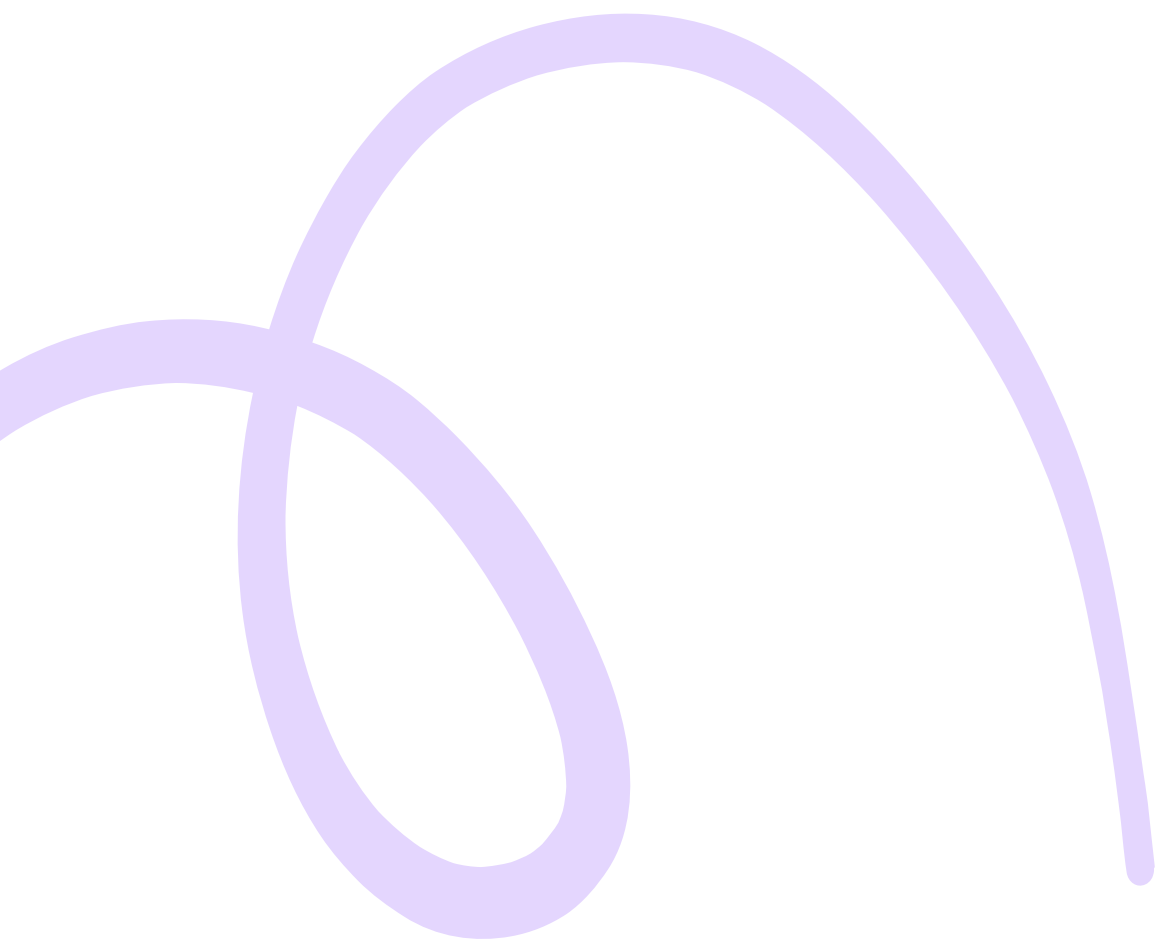

– Які переваги дає навчання за кордоном для кар'єрного розвитку?

Диплом магістра права інтелектуальної власності (LL.M.) зі США, зокрема з *Franklin Pierce Law Center* – одного з провідних центрів ІВ-освіти у світі, – значно підвищив мій професійний статус. Він одразу сигналізує роботодавцям і партнерам, що фахівець володіє глибокими знаннями у сфері інтелектуальної власності, має досвід роботи в англійськомовному середовищі й розуміє стандарти міжнародної практики.

Окрім теоретичної та практичної бази, навчання дало мені цінну міжнародну мережу: колишні однокурсники зараз займають ключові позиції в юридичних фірмах, компаніях і організаціях по всьому світу. Ця мережа стала ресурсом, який я використовую в транскордонних справах, партнерствах і правових дослідженнях.

Артем Радченко

провідний експерт відділу контролю якості та удосконалення експертизи заявок Українського національного офісу інтелектуальної власності та інновацій (УКРНОІВІ)

– Що спонукало Вас обрати магістерську програму чи курс навчання з інтелектуальної власності за кордоном?

Вперше про існування програми навчання за кордоном у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка я почув на зустрічі студентів четвертого курсу бакалаврату з приводу вступу до магістратури – і вона одразу привернула мою увагу серед усіх інших форм навчання.

У першу чергу - можливістю отримати унікальний досвід навчання в іноземному університеті Миколаса Ромеріса (*Mykolo Romerio universitetas, MRU*), здобути дві освіти одночасно, два дипломи – національного та іноземного зразка. На вибір пропонувалися напрямки публічного адміністрування або права інтелектуальної власності. Мені завжди більше подобались приватні галузі права, оскільки вони безпосередньо взаємодіють з інтересами осіб і дають змогу вирішувати питання на рівні особистих прав та обов'язків. Варто зазначити, що саме цей курс допоміг мені визначити вектор майбутнього кар'єрного руху та нерозривно пов'язати моє життя з правом інтелектуальної власності.

– Як почати кар'єру в міжнародних та регіональних організаціях (WIPO, EPO тощо), компаніях та корпораціях у зарубіжних країнах?

На семінарах і лекціях ми часто порівнювали законодавства різних країн, іноді доводилося шукати інформацію мовою оригіналу на іноземних ресурсах, які навіть не були перекладені англійською. Безперечно, серед здобутих навичок варто виділити лінгвістичні вміння. Адже окрім самого навчання, важливо враховувати й життя в іншій країні з її національною мовою – литовською, а також постійне спілкування з іншими студентами та викладачами з різних куточків світу.

Оскільки в Університеті Миколаса Ромеріса діє програма обміну *Erasmus*, це чудова можливість познайомитися з багатьма людьми різних культур і національностей, а також вдосконалити навички міжкультурної комунікації. На мою думку, сьогодні, в контексті євроінтеграційних процесів в Україні, такі навички є надзвичайно важливими та актуальними.

– Які особливості навчання Вам найбільше запам'яталися? Як відрізняється освітній процес та рівень навчання за кордоном?

Ключовою особливістю програми є те, що весь процес навчання відбувався англійською мовою. Це може бути викликом для багатьох студентів, проте запевняю вас: кращої можливості вдосконалити свої лінгвістичні навички годі й шукати.

Важливо, що викладачі з розумінням ставилися до мовних бар'єрів, усіляко допомагаючи шукачам знань. Хочеться відмітити й прекрасну культуру викладання, в центрі уваги якої – завдання навчити студента не боятися помилятися і висловлювати свою думку. Навіть якщо ваша позиція відрізняється від усталених догматичних норм – вас все одно почують і зрозуміють.

Проте не можу сказати, що навчання було легкою прогулянкою, адже освітній процес мав практичне спрямування – а отже, кожен висловлений тезис повинен був бути підкріплений реальними кейсами та судовою практикою країн Європейського Союзу. Тут варто згадати й чудову сучасну бібліотеку в Університеті Миколаса Ромеріса, яка не раз рятувала мене при підготовці до семінарів та екзаменів, і була центром соціального та культурного студентського життя.

– Який вплив мали інтерактивні інструменти навчання (симуляції, платформи) на якість здобуття нових навичок?

Протягом навчання, а також після його завершення, для студентів відкривається можливість пройти оплачуване стажування та отримати досвід практичної роботи в міжнародних компаніях. Компанію для стажування можна обрати самостійно – у будь-якій країні Європейського Союзу.

Навчаючись за спеціалізацією з права інтелектуальної власності, студенти мають можливість пройти стажування в Державному патентному бюро Литовської Республіки (*The State Patent Bureau of the Republic of Lithuania*). Отриманий досвід допоміг мені краще зрозуміти принципи роботи національних офісів з інтелектуальної власності і міжнародні стандарти в цій сфері. Здобуті навички досі допомагають мені в моїй роботі в Українському національному офісі інтелектуальної власності та інновацій (УКРНОІВІ).

– Як отриманий міжнародний диплом може вплинути на кар'єру, і в яких країнах цей диплом матиме найбільше значення?

У сучасних умовах висококонкурентного ринку праці отримання будь-якої переваги є важливим. Особливо, якщо йдеться про диплом міжнародного зразка. Такий диплом не лише додасть вам балів в очах українських роботодавців, а й відкриє можливості для працевлаштування в країнах Європейського Союзу – без зайвих юридичних бар'єрів.

Але важливо пам'ятати: диплом – це лише юридичне підтвердження знань. У першу чергу слід зосередитися на розвитку реальних компетенцій, здобутті практичного досвіду та здатності застосовувати отримані знання в реальних ситуаціях.

Луїза Романадзе

випускник магістерської програми LL.M. з інтелектуальної власності Університету Турина та Всесвітньої організації інтелектуальної власності

кандидат юридичних наук, доцент, медіатор, тренер, адвокат, президент Української академії медіації

– Що дає навчання за кордоном, чого не можна отримати в Україні?

Мені пощастило – я маю багатий досвід участі в міжнародних програмах. Це і магістерська програма в Університеті Турина та Всесвітньої організації інтелектуальної власності, і інші, більш короткі програми в Женеві та Британії. Кожна з цих програм відкривала нові горизонти – не лише у знаннях, а й у сприйнятті самої системи інтелектуальної власності як глобального, живого механізму.

Навчання за кордоном дозволяє побачити, як різні країни по-різному підходять до одних і тих самих принципів, як вони шукають баланс між інтересами авторів, бізнесу та суспільства. Це розширює світогляд і додає гнучкості в розумінні складних питань.

У часи, коли я тільки починала, доступ до якісної, структурованої інформації з прав інтелектуальної власності був обмежений – особливо щодо практики інших країн. Тому можливість почути все «з перших уст», поспілкуватися з викладачами-практиками з Європи, Азії, Америки була надзвичайно цінною.

Сьогодні доступ до інформації значно ширший, але міжнародне навчання дає те, чого не дасть Google чи штучний інтелект – живу взаємодію, спільну роботу, міжкультурне середовище і реальні зв'язки.

– Як навчання за кордоном впливає на розвиток професійних навичок?

Під час навчання я здобула багато нових навичок:

- робота в міжнародних командах;
- глибоке занурення в кейс-методи;
- публічні виступи та презентації;
- академічне письмо англійською;
- пошук рішень в умовах правових систем, що відрізняються.

Особливо запам'яталися інтерактивні інструменти: симуляції, дебати, групові проєкти. Вони не просто підвищують якість засвоєння матеріалу – вони формують практичні компетенції, які одразу можна застосовувати в професійному житті.

– Які переваги дає навчання за кордоном для кар'єрного розвитку?

Навчання за міжнародними програмами з інтелектуальної власності дало мені не лише знання, а й відчуття належності до глобального професійного простору. Воно посилює твою професійну цінність:

- тому що ти не просто знаєш, а розумієш підходи у різних країнах;
- тому що ти маєш контакти, колег, викладачів, які можуть стати партнерами або співрозмовниками для консультацій;
- тому що ти вмієш працювати у мультикультурному середовищі.

Такий досвід відкриває двері до міжнародних організацій, юридичних фірм, транснаціональних компаній. Але навіть якщо ти працюєш в Україні, глобальна перспектива стає твоєю перевагою, коли справа стосується транскордонних проєктів або участі в міжнародних ініціативах.

Крім особистої та професійної користі, участь у міжнародних програмах – це ще й можливість зробити голос України чутишим. Презентація досвіду своєї країни – обов'язкова частина таких міжнародних програм.

У нас відбувається багато потужних ініціатив, створюються сучасні практики, які часто залишаються невідомими для світу. Тому для мене участь у таких заходах завжди була і можливістю обміну досвідом, і способом представити український контекст: розповісти, як ми працюємо, з якими викликами стикаємося, які інноваційні рішення впроваджуємо. Нам є про що сказати. Досвід України завжди викликав інтерес, захоплення та здивування. Саме тому такі міжнародні платформи важливі не лише для навчання, а й для взаємного пізнання.

Юлія Сілярська

студентка програми LL.M. з міжнародного права інтелектуальної власності, *Chicago-Kent College of Law (Illinois Tech, США)*

юрист у сфері інтелектуальної власності, консультант стартапів

– Що дає навчання за кордоном, що не можна отримати в Україні? Які особливості навчання вам найбільше запам'яталися?

Перш за все, навчання за кордоном – це про масштаб і зовсім інший підхід, це про досвід, який формує інший погляд на юридичну освіту, це про розвиток. У *Chicago-Kent College of Law* я зрозуміла, що юридична освіта може бути надзвичайно практичною, гнучкою, різноманітною та індивідуальною. Саме це й стало основною причиною, чому я обрала навчання за кордоном – і конкретно програму LL.M. з міжнародного права інтелектуальної власності. Окрім фундаментальних дисциплін, таких як торговельні марки, авторське право, патенти, вона поєднана із сучасними й дуже цікавими напрямками, такими як *Fashion Law*, *Design Law*, *Video Game Law*, *Entertainment Law*, *Sports Law*, *Startup Lawyering* та інші.

Таке різноманіття допомогло мені побачити, наскільки широким може бути спектр IP-права – і як воно застосовується в різних галузях та в реальному світі: у бізнесі, міжнародних організаціях, креативній індустрії, діджиталізації, у новітніх технологіях. І найголовніше – все це не обмежується теорією. Весь процес навчання побудований на аналізі реальних кейсів, судових рішень, роботі в команді, практичних завданнях.

Що справді запам'яталося – це відчуття, що ти вже в професії. Консультуючи з питань IP-стратегій, аналізуючи бренди – все це зовсім інший рівень залученості. Постійна взаємодія з викладачами-практиками, юридичними клініками й реальними клієнтами.

Програма має чіткий міжнародний фокус. Ми детально вивчаємо ключові міжнародні угоди – TRIPS, Паризьку та Бернську конвенції, а також аналізуємо практику захисту прав як у США, ЄС, так і на глобальному рівні. Особливу увагу приділяємо діяльності WIPO (*World Intellectual Property Organization*). Це дало мені глибше розуміння не лише окремих правових систем, а й того, як функціонує міжнародна система охорони інтелектуальної власності в цілому.

Порівнюючи з українською освітою, тут значно вища інтеграція з практикою, більше аналітики, міждисциплінарності та можливостей для розвитку. І це справді змінює не лише твої знання, а й твоє мислення як юриста.

– Як навчання за кордоном впливає на розвиток професійних навичок?

Для мене це навчання стало точкою росту – я отримала практичні навички, які справді працюють у професії, а не залишаються лише в теорії. Я навчилася мислити стратегічно – не просто розбиратись у правових категоріях, а бачити, як конкретне IP-рішення впливає на бізнес, продукт або креативну ідею клієнта.

Найбільше практичного досвіду я здобула в юридичній клініці *Intellectual Property, Entertainment & Entrepreneurship Law Clinic*, де працювала асистенткою клінічного професора. Основною сферою моєї роботи була підтримка клієнтів малого і середнього бізнесу, креативної індустрії, онлайн-брендів та незалежних авторів. Я проводила пошуки в базі USPTO TESS, готувала та подавала заявки на торговельні марки, формулювала перелік товарів і послуг відповідно до міжнародної класифікації, складала супровідну документацію, а також відповідала за моніторинг строків поновлення та ведення портфелів клієнтів. Окрім цього, ми консультували клієнтів щодо потенційних ризиків та формування IP-стратегії захисту їхніх прав.

Окремо варто згадати мій досвід у межах *Kaplan Institute Startup Accelerator* – програми при *Illinois Institute of Technology*, яка підтримує стартапи через менторство, фінансування та професійну консультаційну допомогу. У межах співпраці клініки з Kaplan я юридично супроводжувала стартап *Deleg8* – мобільний застосунок для студентів, який автоматизує планування та знижує стрес за допомогою календарного інтегрування. Команда готується до запуску на App Store та Google Play вже цього року, і я була залучена до повного юридичного супроводу, пов'язаного з виходом продукту на цифрові платформи. Я проводила попередній пошук у базі USPTO, групувала послуги відповідно до міжнародних стандартів для реєстрації торговельної марки, готувала саму заявку на торговельну марку з логотипом, а також адаптувала її до технічних вимог маркетплейсів.

Це реальний кейс, де юридичні рішення напряму впливають на запуск продукту, і це дало мені розуміння, як IP працює в динаміці бізнесу.

Завдяки цьому досвіду я не просто вдосконалила технічні навички у сфері інтелектуальної власності. Я навчилася мислити стратегічно, комунікувати з клієнтами різного рівня підготовки, працювати з дедлайнами, шукати практичні рішення та відповідати за результат. Цей досвід сформував мій професійний підхід – чіткий, структурований і спрямований на вирішення конкретних запитів.

– Які переваги дає навчання за кордоном для кар'єрного розвитку?

Однією з найзначніших переваг навчання за кордоном для мене є те, як тебе сприймає професійне середовище. Міжнародний диплом одразу виділяє тебе серед інших кандидатів, особливо у сфері інтелектуальної власності, яка за своєю природою є глобальною. Це особливо помітно в таких юрисдикціях, як США, Канада, ЄС, Великобританія – де LL.M. є визнаним стандартом.

У контексті України цей досвід теж дуже актуальний. Сьогодні багато компаній інтегруються у світовий ринок – через IT, креатив, технології, бренди. І коли ти приносиш у команду знання з міжнародного IP, досвід роботи з американськими системами, орієнтацію на практику – це одразу додає цінності. Я часто бачу, як мій досвід викликає інтерес, тому що роботодавці розуміють, що я зможу працювати не лише за локальними шаблонами, а й запропонувати підхід, який відповідає міжнародним стандартам.

Але крім самого диплому – великий плюс у тому, що ти адаптуєшся до іншого стилю юридичної роботи: англomовного, бізнес-орієнтованого, командного. Ти вчишся відповідати на запит клієнта, а не просто правильно застосовувати норму. Це одразу робить тебе більш затребуваним фахівцем – і в міжнародних юридичних фірмах, і в українських компаніях, які працюють на глобальному ринку.

Справді, шансів знайти цікаву роботу після навчання стало більше. І не лише за кордоном, а й в Україні – бо з таким бекграундом ти вже не просто юрист, а людина з досвідом, яку можна залучати до складних, міждисциплінарних проєктів.

Анастасія Толкачова

провідний професіонал з інтелектуальної власності
відділу авторського права та суміжних прав Українського
національного офісу інтелектуальної власності та інновацій
(УКРНОІВІ)

– Що дає навчання за кордоном, що не можна отримати в Україні? Які особливості навчання вам найбільше запам'яталися?

Я проходила онлайн-курс з авторського права в США – CopyrightX від Гарвардської школи права. Для мене завжди було важливо розвиватись професійно. Я знала, що це відомий курс, який на безоплатній основі, з будь-якої точки світу, дає можливість отримати унікальні знання у сфері авторського права.

Навчання за кордоном дає доступ до сучасних методик викладання – інтерактивні семінари, case study, симуляції судових процесів, які покращують розуміння практичного застосування знань. Так, наприклад, програма нашого курсу була побудована таким чином, що студент має доступ до структури курсу та всіх необхідних матеріалів для самоосвіти (конспекти, відеолекції, статті, витяги з законів, судові справи та коментарі до них).

Практичні заняття (семінари) проводились раз на тиждень і відбувались у формі обговорень та розбору реальних кейсів. Тобто програма передбачала, що студент самостійно готується до семінару відповідно до рекомендацій і за бажанням бере участь в дискусіях, також може ставити питання тощо. Під час практичних занять знання студентів не перевірялися та не оцінювалися – все будувалось виключно на особистій відповідальності, залученості та зацікавленості кожного.

Для того, щоб отримати сертифікат про проходження курсу, необхідно було успішно скласти фінальний письмовий іспит, доступ до якого був обмежений у часі (орієнтовно тиждень), з можливістю користуватися будь-якими необхідними матеріалами та джерелами. Питання стосувались саме практичного застосування знань та навичок; відповіді на них не є однозначними чи легкими і потребували певної підготовки. Перевірка відповідей здійснювалась анонімно, екзаменатором, який не працював з групою, тобто був неупередженим до будь-кого зі студентів.

Серед особливостей навчання, які найбільше мені запам'яталися, можу виділити практичний підхід: замість класичних лекцій – розгляд реальних кейсів, моделювання судових спорів, розробка стратегій захисту інтелектуальної власності; велика роль самостійної роботи та досліджень; акцент на розвиток критичного мислення та вміння розглядати питання з різних перспектив, відстоювати свою позицію. Крім цього, навчання за кордоном, навіть онлайн, розширює мережу професійних контактів, дає можливість спілкуватися з фахівцями з різних країн, обмінюватися досвідом та будувати міжнародні зв'язки.

– Які навички ви здобули, які раніше не мали, завдяки курсу? Як ці навички допомогли вам у професійному житті після завершення навчання?

Завдяки курсу я отримала (розвинула) такі навички як :

- поглиблене розуміння авторського права: глибший аналіз основних принципів авторського права, його функцій та міжнародних аспектів, ознайомлення з ключовими судовими рішеннями у сфері авторського права та їх впливом на практику, розуміння балансування між правами авторів і суспільними інтересами;
- аналітичне мислення та правовий аналіз: навички аналізу реальних кейсів, що дозволяє краще оцінювати можливі юридичні ризики, вміння розглядати авторське право не тільки з юридичної, але й з економічної, технологічної та етичної перспективи;
- покращення навичок юридичної аргументації: практика у формуванні аргументів щодо авторського права, включаючи питання fair use, ліцензування, захисту цифрового контенту, розвиток здатності логічно обґрунтовувати свою позицію у спорах, що може бути корисним у судових процесах чи переговорах;
- робота з міжнародним законодавством та порівняльний аналіз: розуміння відмінностей між авторським правом та його підходами у США, ЄС, та міжнародних конвенцій (Бернська конвенція, Угода ТРІПС), вміння застосовувати глобальні підходи до авторського права у своїй роботі в Україні чи міжнародному контексті;
- використання отриманих знань у розробці стратегій захисту прав авторів та власників контенту.

Інтерактивні інструменти навчання однозначно сприяли кращому засвоєнню отриманих знань, оскільки одразу була можливість дослідити, як теорія працює на практиці, які виклики можуть при цьому поставати, та які існують шляхи їх вирішення.

– Як міжнародний досвід навчання може допомогти у розвитку кар'єри в Україні, особливо у контексті роботи в міжнародних компаніях або юридичних фірмах?

Міжнародний досвід навчання підвищує експертність у питаннях міжнародного правового регулювання інтелектуальної власності, що важливо для українських компаній, які виходять на зовнішні ринки надає конкурентну перевагу при влаштуванні в міжнародні юридичні фірми. Наявність досвіду навчання за кордоном показує високий рівень адаптивності, знання міжнародних стандартів, володіння англійською юридичною мовою.

Диплом міжнародного зразка та стажування за кордоном значно підвищують шанси на отримання роботи у провідних юридичних фірмах та корпораціях.

Альона Ярмак

магістр права та аспірант European University Institute (EUI, Флоренція, Італія), доктор філософії

– Що дає навчання за кордоном, що не можна отримати в Україні?

Під час моєї аспірантури в Україні найскладнішим викликом був доступ до ресурсів та джерел. Моя тема пов'язана з правом інтелектуальної власності та стосувалася порівняння іноземних юрисдикцій.

На жаль, англійські ресурси в Україні є дорогими, а якісних перекладів іноземної літератури мало, зокрема через високоартісні ліцензії для видавництва. У той час я знайшла вихід: купувала дешеві квитки з Харкова авіалініями Ryanair і заздалегідь писала до бібліотек та офісів із прав інтелектуальної власності з проханням дозволити відвідати їх. Найцікавішим візитом стала поїздка до бібліотеки Стокгольма, зокрема до Офісу права інтелектуальної власності.

– Що спонукало Вас обрати магістерську програму курсу чи курсу навчання з інтелектуальної власності за кордоном?

Коли розпочалася війна, я дізналася, що невідомо, чи відбудеться захист моєї дисертації, адже роботу університету та Міністерства освіти було призупинено, і невідомо, коли її поновлять. Саме тому наприкінці березня 2022 року, коли ми виїхали з Харкова, почала думати, як не втратити свої напрацювання та продовжити дослідження з права інтелектуальної власності. Ще одна причина полягала в тому, що європейський диплом підвищує мою конкурентоспроможність як юриста. З дитинства у мене була мрія – навчатися за кордоном, але я завжди боялася її здійснити. Коли почалася війна, я зрозуміла, що час діяти рішуче.

– Які особливості навчання Вам найбільше запам'яталися? Як відрізняється освітній процес та рівень навчання за кордоном?

Насамперед фінансова забезпеченість і підтримка досліджень значно вища. Мій науковий керівник постійно зі мною на зв'язку, надає дуже детальні та корисні коментарі щодо дослідження і знайомить з відомими експертами в моїй галузі. В EUI ти відчуваєш себе частиною великої сім'ї, де кожен про тебе піклується. Університет, у якому я зараз навчаюся, EUI в Італії, Флоренції, надає велику кількість ліцензійних доступів для студентів. Дослідники мають безкоштовний доступ до журналу *Oxford IP Law and Practice*, *Westlaw – Thomson Reuters*, *The Economist* та багатьох інших ресурсів. Також бібліотека допомагає у вирішенні питань з джерелами. Цікавим випадком було те, що для моєї дисертації мені знадобилася добірка книг *McCarthy on Trademarks and Unfair Competition*, 5th, 2024 ed., January 1, 2024, вартістю \$9999. Я вирішила вперше звернутися до бібліотеки з проханням знайти для мене, можливо, видання 1995 року, яке значно дешевше і легше отримати. Проте бібліотека надіслала ліцензійний доступ до електронної версії саме 2024 року – для мене це було вражаюче.

Ще однією значною відмінністю від звичного нам освітнього процесу є підготовка до пар та лекцій. В Європейському університеті ніхто не «розжовує» базовий матеріал. Приблизно за два тижні до початку курсу ми отримуємо доступ до обов'язкової та опціональної літератури, яку необхідно прочитати до кожної лекції. Кількість сторінок може варіюватися від 40 до 250. Презюмується, що з базовими поняттями студент ознайомився самостійно. Як результат, на лекції викладач може ініціювати обговорення статей науковців чи аналіз складних кейсів судової практики. Також університет має каталог курсів з права, і кожен студент та аспірант обирає ті, які йому до вподоби. EUI співпрацює з *Big Tech*-компаніями, такими як *Apple*, *Microsoft*, *Meta*, та запрошує юристів цих компаній до участі в заходах та дискусіях. Досить часто заходи є багатосторонніми: до обговорення залучаються представники регуляторних органів, ініціатори законодавчих змін чи діючі *Advocates General*, які брали участь у судових справах CJEU. Таке залучення експертів з різних сфер сприяє руйнуванню «теоретичної бульбашки» та робить дослідників ближчими до практики.

– Які навички Ви здобули, які раніше не мали, завдяки курсу? Як ці навички допомогли вам у професійному житті після завершення навчання?

Наразі, після закінчення магістратури, я змогла продовжити своє навчання в аспірантурі у цьому ж університеті. Перш за все, покращилися: моя академічна англійська мова, розуміння редакторських процесів у впливових міжнародних журналах, навички дослідника у критичному аналізі інформації, а також розуміння європейської юридичної системи. Університет безкоштовно надає доступ до вивчення шести мов та покращення навичок академічної англійської – від презентації результатів дослідження до письма. Ці навички допомогли мені писати якісніші статті та отримувати гранти для подальших досліджень. Нещодавно я отримала позитивну відповідь від Оксфордського журналу з права інтелектуальної власності про публікацію моєї статті щодо торговельних марок та метавесвіту.

– Який вплив мали інтерактивні інструменти навчання (симуляції, платформи) на якість здобуття нових навичок?

Інтерактивні інструменти навчання однозначно мають позитивний вплив, оскільки вносять різноманіття в навчальний процес. Ми мали експериментальний курс з права та технологій у метавсесвіті. Університету компанія Meta надала хедсети, через які ми мали доступ до віртуального світу EUI. Звичайно, це був неймовірний досвід, проте перші пари доводилося звикати до запаморочення після довгого перебування у віртуальній реальності та до незвичного способу робити нотатки. Інтерактивні інструменти мають комбінуватися, але не домінувати над класичним викладанням. У цьому університеті існує ідеальне поєднання обох методів навчання.

– Як отриманий міжнародний диплом може вплинути на кар'єру, і в яких країнах цей диплом матиме найбільше значення?

Оскільки EUI створений країнами ЄС, цей диплом має рівнозначне значення у всіх країнах Європейського Союзу. Навіть у The UK колега з України захистила дисертацію у 2022 році в EUI і отримала позицію викладача в британському університеті. Тому європейський диплом відкриває багато можливостей, проте конкуренція дуже висока – на одне місце може претендувати від 200 до 600 дослідників. Наразі у мене є досвід підписання тимчасового строкового контракту з Wageningen University and Research, де я протягом місяця працюю асистентом та викладачем курсу з права інтелектуальної власності. Оскільки я перебуваю на третьому році аспірантури в EUI, сумісництво чи full-time контракти заборонені договором з університетом. Свій робочий час необхідно приділяти дослідженню, тому з більш жорстким процесом відбору я ще не стикалася.

– Як міжнародний досвід навчання може допомогти у розвитку кар'єри в Україні?

З мого особистого досвіду, коли працювала *in-house* юристом, освіта в закордонних вищих навчальних закладах відіграла важливу роль, особливо в IT-сфері. Україна має високорозвинену IT-галузь, яка активно співпрацює з міжнародними компаніями та клієнтами. Необхідно знати особливості взаємодії національного законодавства з міжнародним, відстоювати фундаментальні права людини та принципи верховенства права за будь-яких обставин. Зараз до України прикута увага іноземних партнерів, тому міжнародне навчання – це можливість розуміти «юридичну мову» наших партнерів і імплементувати найкращі практики для інтеграції України в міжнародну спільноту.

– Чи є на практиці кращі шанси на працевлаштування в міжнародних компаніях чи організаціях після закінчення навчання за кордоном?

“
На моє переконання, українські вищі випускають чудових науковців та юристів, які можуть працевлаштуватися в міжнародних компаніях, маючи тільки національний диплом. У нас багато видатних фахівців у сфері права інтелектуальної власності, які ведуть рівноправні дискусії з європейськими та американськими колегами. І це заслуговує на велику повагу. На практиці головне – бажання та цілеспрямованість. Диплом, отриманий за кордоном, безумовно, може відігравати певну роль у формуванні кар'єри, але він не є вирішальним фактором.

”

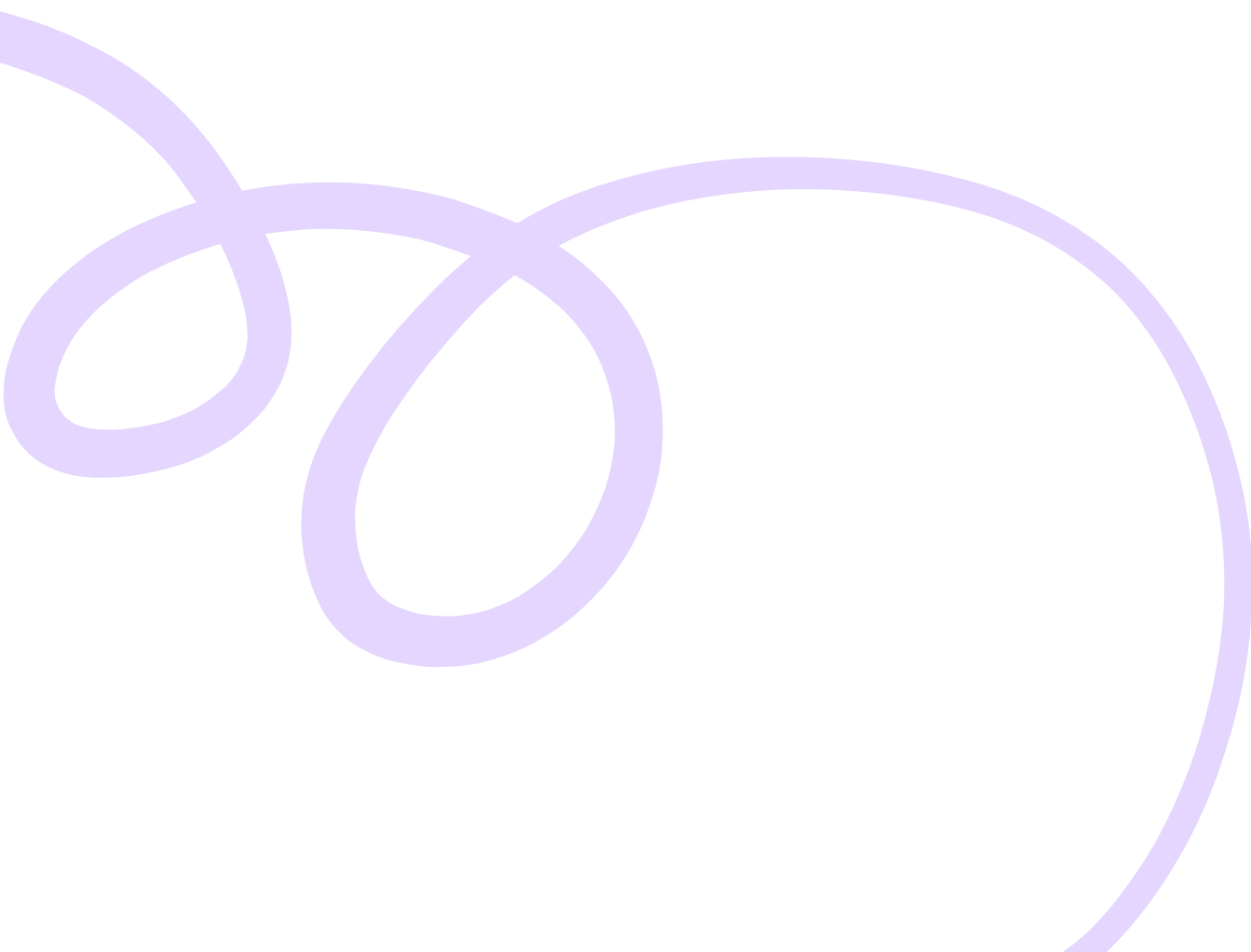
Післямова

Життя у XXI столітті – це постійна зміна, швидкі трансформації та нові виклики. Традиційне уявлення про освіту як про завершений етап на початку кар'єрного шляху сьогодні більше не відповідає реальності. Освіта вже давно вийшла за межі юності – вона стала супутником впродовж усього життя. І саме сфера інтелектуальної власності, як одна з найдинамічніших та найбільш міждисциплінарних, яскраво це демонструє.

Це видання яскраво ілюструє, що ніколи не пізно змінити вектор професійного й особистого розвитку. Друга вища освіта – це не лише здобуття нових знань, а й можливість змінити фокус, знайти нове професійне покликання, підвищити свою конкурентоспроможність або зробити внесок у реформування системи інтелектуальної власності в Україні. У будь-якому віці, на будь-якому етапі кар'єри – навчання відкриває нові горизонти.

Ми переконані, що це видання не лише знайомить з освітніми можливостями у сфері інтелектуальної власності, а й доводить: навчатися ніколи не пізно. Можливо, саме ці сторінки стануть для когось початком великої подорожі – подорожі до нових знань, нової професії та нових звершень.

Інформація про видання

Про що: про можливості здобуття вищої освіти у сфері інтелектуальної власності, діяльність спеціалізованих науково-дослідних осередків з інтелектуальної власності при організаціях, закладах освіти тощо.

Для кого: для фахівців у сфері інтелектуальної власності, викладачів, дослідників, студентів, вчителів, а також для кожного, хто зацікавлений в отриманні знань з інтелектуальної власності.

Видання розроблено та представлено з інформаційною метою. У виданні зібрані інтерв'ю з провідними науковцями у сфері інтелектуальної власності - завідувачами кафедр та гарантами освітніх програм за напрямком «інтелектуальна власність», а також з фахівцями у сфері інтелектуальної власності, які здобули освіту у сфері інтелектуальної власності за кордоном.

Навчання впродовж життя: можливості безперервної освіти у сфері інтелектуальної власності: інформаційно-довідкове видання / Частина 4. Формула професії: інтелектуальна власність очима тих, хто навчає та навчається/ Упорядники Кулініч О., Стожук О., художнє оформлення Шистя П., Третякова Г. К. : УКРНОІВІ, 2025. 88 арк.

© УКРНОІВІ, 2025.

 Attribution 4.0 International (CC-BY-4.0)

Ліцензія не поширюється на контент у цьому виданні, що не належить УКРНОІВІ.

Візуальні елементи: Canva Pro.

Фотографії, представлені у виданні, належать особам, що на них зображені та включені у видання за їх дозволом.

Матеріали, які публікуються у виданні, відображають лише точку зору автора та можуть не співпадати з позицією УКРНОІВІ. Згадування окремих курсів, онлайн платформ, магістерських програм, закладів вищої освіти або суб`єктів освітньої діяльності у цьому виданні не є вираженням підтримки чи рекомендацією з боку УКРНОІВІ. УКРНОІВІ не надає перевагу жодному з них перед іншими подібними, які не названі у виданні.